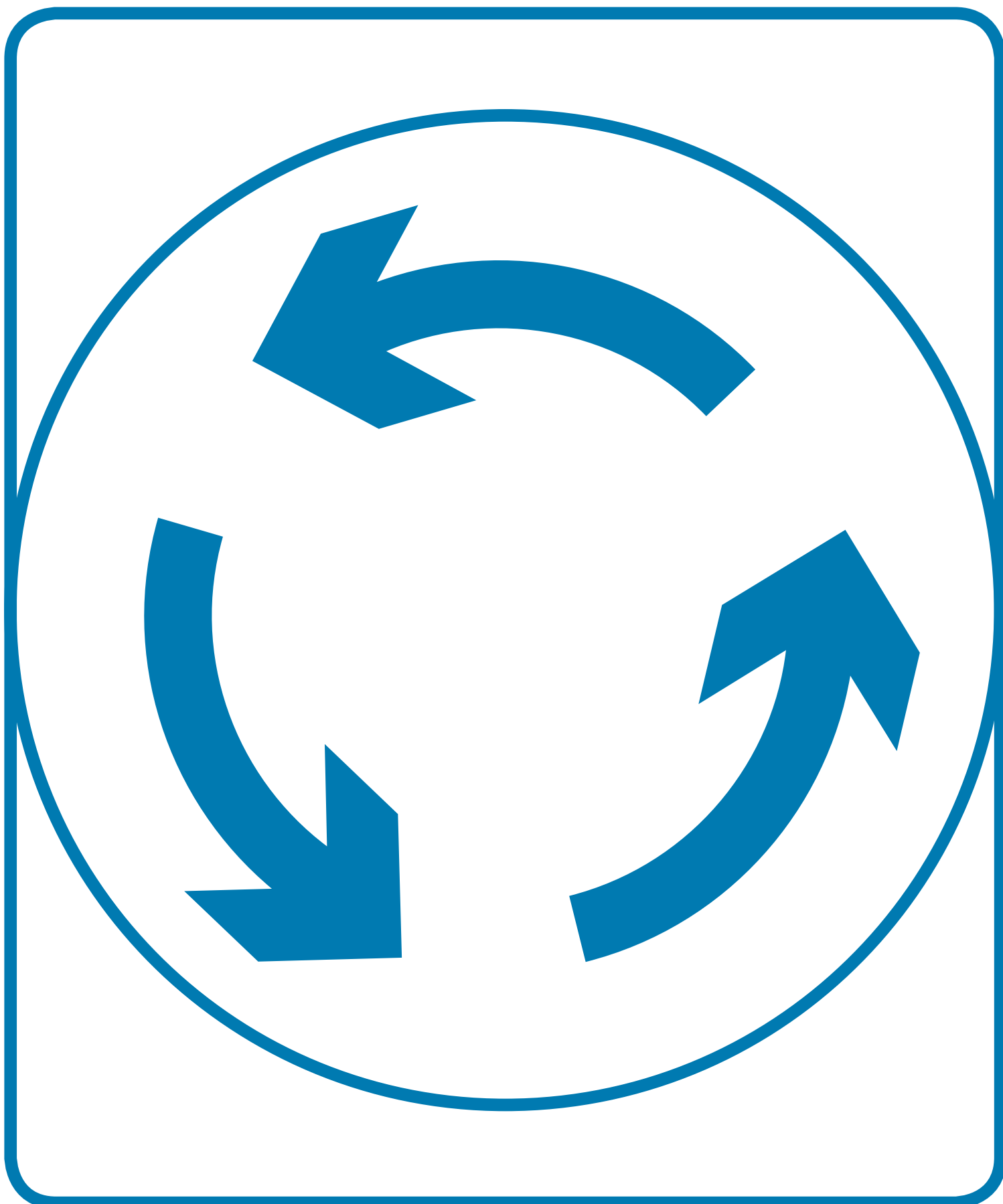

BILTEN STANAR

ISSN 2406-1530

BILTEN PROJEKTA **LOKALNE POLITIKE I URBANA SAMOUPRAVA** | BROJ 7 | PROLEĆE-LETO 2019. | **BESPLATAN PRIMERAK**

УВОДНА РЕЧ

ГРАД КОЈИ ЈЕ ПОЈЕО СВОЈЕ ОПШТИНЕ

Да ли је Нови Сад Општина или Град? Разлика у стању града Новог Сада прије и послје измјене Статута града, тог, како кажу, највишег правно-политичког акта једног града, његовог такорећи устава, само је привидно непримјетна. Циници који су доживјели излив парламентарне памети у мозак већ су нам рекли како нема смисла бранити нешто што постоји само на папиру и нема никакву функцију нити примјену, а онда су направили и прави каламбур контра-тврђом према којој све и да се дају поправити, те папирне и фиктивне општине не треба поправљати, јер бисмо их тако поправљене само препустили на милост и немилост СНС кадровицима, да са њима раде шта већ најбоље знају да раде – ништа. Ове тврдње искључиве су и контрадикторне само ако се мисли главом човјека који би нешто да уради не би ли ријешио какав проблем у коме грца, док за играче из страначких арена и тркаче на увијек дуге предизборне стазе оне имају савршен и надопуњујући смисао чак и када су изговорене у истој реченици. Но, без обзира на ово страначко тактизирање, ми тврдимо да је разлика од прије и сад огромна: ако сте раније имали нешто, па макар то било и лоше, а немате снагу (законодавну моћ која се овдје увијек изједначава са разним парламентарним већинама) да уводите нешто ново и боље, онда више смисла има пробати нешто очувати и поправити него учинити да то нестане па да чекате 'док се не стекну услови' да би се поново појавило. Дакле, наше новосадско 'прије' и 'сада' радикално је друкчије, али бојимо се да ћемо те другачијости постати свјесни када то буде било касно. Јер већ сада су нам у најави многи 'епохални' пројекти, што урбанистички што инвестициони, а што социјални и управни од којих се свакоме тко се о њима обавијести коса на глави диже. Укидањем сваког трага локалне самоуправе, институција и механизма непосредног одлучивања грађана приликом проналажења за њихов живот суштинских и вишедеценијских рјешења, закуцали смо се у бијели и хладни зид иза кога више нећемо бити кадри видјети ништа сем вјечног процедуралног мрака у ком ће нас агенти подивљалог капитала подавити – главу по главу, нос по нос.

Аргументи власти која је створена вољом удружених вањских и унутарњих фактора (од којих је за прве императив била стабилнократија, а за друге позитивна пословна – читај дерегулирана – клима за реинвестирање од народа покраденог новца из протеклих црно-жутих деценија) и не могу бити другачији од папагајског понављања мантри о 'либерализацији' и 'растеређивању' свих државних апарата, као да је највећи проблем био што су ти апарати имали превише посла, а не то што га нису обављали ни како ни када треба. Отуда и сви силни закони и њихове измјене којима нас запљускују у валовима све новијег и жешћег неолиберално-реформског смрада у протеклих неколико година: Закон о локалној самоуправи, Закон о становању, Закон о комуналним дјелатностима и на крају Закон о извршењу и обезбјеђењу, који је посљедњи у низу закона којим је зацементиран невиђени ниво свевлашћа које је дозвољено представницима спекулативног капитала и његових чувара у бесрамној борби против опљачкане и понижене сиротиње.

У овом броју 'Станара' развијамо идеју о ономе што зовемо Иницијативом за локалну самоуправу и то првенствено преко текстова који се баве анализом најновијих измјена Статута града Новог Сада, чија је најупечатљивија новина то што су њиме укинуте до сада постојеће општине Петроварадин и Нови Сад, па смо тим актом добили једну мамутску творевину,

општину која је међу већим самоуправама у Европи. Како ли ће сведржиоци од локала до републичког нивоа оправдати ово када се на сав глас хвале о постигнутим резултатима по питању децентрализације, остаје да се види... а и чује. Извјештаји су већ почели да стижу, али за сада су препуни знаковите тишине када се ради о било чему што нема везе са забрањеном и најскупљом српском ријечи која почиње на 'К', а завршава на 'осово'. Велики дио простора и текстова одвојили смо и за примјере на којима можемо јасно видјети како ће у пракси изгледати наша будућност са овако утегнутим законодавством које ће са још више овлашћења примјењивати они којима се ноздрве већ годинама шире кад нањуше мирис плијена. Ако смо у протеклим годинама скретали пажњу на проблеме са упуштањем тржишта у сферу становања и брисањем социјалних и солидарних функција из закона, као и државне и градских управа које по њима поступају, онда бисмо могли рећи да смо данас загазили још дубље у мутне воде либералног изигравања процедура које од наших локалних самоуправа праве празне љуштуре, као што већ трећу годину нису у стању да поднесу да се у њиховим материјалним одливцима – мјесним заједницама – појави било какав садржај јачи од мјерења притиска или организовања комшијских фестивала и светковина који више служе томе да се пале ломаче у част Душановог царства него да се на њима људи позивају да заједнички на нечему раде. На нашим мјесним форумима које смо посветили томе да идеју о Иницијативи за локалну самоуправу развијамо са комшијама, познаницима и пријатељима појавили су се и неки драги људи који су нам донијели приче о проблемима са којима се дуже времена сусрећу: опструкцијама у раду мјесних заједница и њихових савјета, блокадама рачуна и притисцима на чланове савјетâ у сврху пљенидбе заједничке својине грађана од стране Града и његових јавних комуналних предузећа. Те људе знали смо као апстракције преко извјештаја о раду МЗ које смо нешто прије тога добили на инсистирање и уз немалу борбу, а онда смо имали и част са њима подијелити сву радост и горчину у заједничком раду и представљању проблема који нас окружују. Пишемо о приградском насељу Бегеч (помињући још неколико њих њему сличних приградских локалних самоуправа), опомињемо и указујемо на значај процедура и прописа, како у урбанистичким, тако и управним дјелатностима у граду, а разговарали смо и са активистима Зрењанинског социјалног форума и 'Крова над главом' који се, сви на свој начин, баве проблематиком коју овакве измјене закона и процедура праве на терену. Први се баве питањем радника, а други присилним исељењима од стране приватних јавних извршитеља. Пишемо и о проблему комуникације унутар МЗ, али и између МЗ и заинтересоване јавности, а бавимо се и урбаним иницијативама које су посвећене очувању зеленила у граду, али и праћењем неправилности у раду надлежних градских служби. Преко њих смо ступили у везу и са организованим грађанима са још једне градске локације којој пријети уништење пренамјеном па тиме правимо пуни круг и затварамо на конкретном случају принципијелну причу започету рефлексивама о Статуту града који је овим својим актом у једном залогу прогутао своје општине, а за прогнозу да ће му овај залог прије или касније присјести, не треба бити превелики пророк. Ускоро ће бити довољно осврнути се око себе или једноставно завирити у поштанско сандуче и обавијестити се о новим 'редовима величина' које ће нам испоставити наша драга 'Информатика'.

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ

Да ли су измене закона о главном граду путоказ за све градове или је у питању изузетак главног града? Да ли је у питању децентрализација, као што каже министар Ружић, или је реч о тактичком престојавању партијских кланова који добијају београдске општине у лено? А пошто је човек кадар Социјалистичке партије Србије, да ли је у питању њихов стари модел децентрализације који је подразумевао царску поделу управе, на шта је „демократска опозиција“ милошевићевског времена одговарала и захтевом за феудалном поделом власништва? Овакве ретериторијализације смо имали у прошлости и оне су биле индикатор политичких промена испод којих се одвијало прегруписавање фракција владајуће странке и њених коалиционих саучесника. Подела одговорности се одиграва на иницијативу и пристанак снага унутар власти, пошто политички захтеви грађана за аутономијом и децентрализацијом још увек не постоје. Политичке и грађанске организације које заговарају децентрализацију опет су корак иза нечега о чему говоре пре свих. Власт преузима идеје, говор и тактике организованих група и удружених грађана, а то чини и опозиција. Но опозициона Србија, Србија подељена на опозиционе парламентарне странке и странке са амбицијом да буду парламентарне па макар и у опозицији, такође преузима захтеве ових група – иницијатива, покрета и удружења – али само зато да би новим језиком представиле старе амбиције. „Демократска“ опозиција је и даље за феудалну поделу, док се власт понаша царски, а данас се има и на кога угледати. Милошевић, социјалистички император и генератор ратова и приватизације, није имао таквог узора и ратовао је са либералним и социјалистичким партијама и владама свога времена, док се Вучић креће у другачијем друштву и надмеће са првим суседима у угледању на Орбана и Ердогана.

Београд дели овлашћења општинама, а Нови Сад их укида. Идемо ли коначно ка признању да је Нови Сад само једна београдска општина? Нажалост не. Метропола се неће ширити до Новог Сада и он неће постати њен део јер није у питању никакав мегаломански пројекат београдизације, већ се власт нашла под притиском града којим више није у стању управљати и зато жели поделити одговорност. И у томе не би требало бити ничег лошег, да није у питању деоба плена како би се Београд одбранио од

Месни форум – састанак Иницијативе за локалну самоуправу, просторије ГKP, 28. март 2019.

опозиције која се почела консолидовати и уједињавати, о чему грађани не знају много. Протести нису били у стању да и то изнесу на видело и зато смо остали ускраћени не само за могућности учешћа у протестној организацији, већ и у свему ономе што би уследило након смене власти у Србији. Но до те смене тек треба да дође, а власт предузима мере чији смисао ћемо тек имати прилике да одгонетамо.

Законске промене у Србији се представљају као део процеса придруживања ЕУ, али су оцене о томе како држава напредује у том процесу и даље лоше. Критичка и опозициона јавност скрећу пажњу грађанима на попустљивост европских институција и органа према балканским диктаторима и њиховим режимима, објашњавајући то, с једне стране, интересима ЕУ да се доврши тридесетогодишњи рат Југословена међу којима је био и албански народ који живи на Косову, а са друге, унутрашњим проблемима уније која се суочава са десним популистичким владама које траже децентрализацију учешћа у дистрибуцији вишка вредности који се ствара глобално и далеко од европских стандарда. Нови ратови су на дневном реду и они се не могу видети од државних идентитетских политика које признају само један, а то је национални. Срећом, мобилизацијски капацитет балканских ратова је истрошен са муницијом која је потрошена

на међусобно национал-грађанско убијање.

Ове промене се дакле не тичу евроинтеграција већ су искључиво у служби владавине коју имамо у Србији. Закон о локалној самоуправи је измењен и допуњен тако да ће се свим наредним изменама закона и статута који уређују политичку организацију јединица локалне самоуправе, укључујући и Главни град, обеснажити сви облици непосредног учешћа грађана у политичком животу, а неки и суспендовати. Инструменти непосредног одлучивања и управљања грађана одавно су мртво слово на папиру, а са Законом о главном граду видимо да је дошло време да се оно и избрише. Модели статута и одлука о месним заједницама које је влада припремила са Сталном конференцијом градова и општина су спремни за примену и према њима Месне заједнице више неће бити јединице локалне самоуправе у којима грађани непосредно бирају чланове савета, већ ће се партијска организација спустити и до месне самоуправе и тако је само на корак од стамбених заједница у којима смо окупљени као станари. Ове промене свако од нас осећа и за то није потребно бити организација цивилног друштва која делује на терену локалне самоуправе. Од новог Закона о становању видели смо у ком правцу дува ветар хегемоне власти која уређује све просторе друштвеног живота тако да

▶ само она може остати нетакнута и ван било каквог облика демократске и законске контроле. Све остале организације, па чак и институције, могу бити уништене, баш као и природа око које су се почели окупљати грађани и њихове иницијативе.

Јавни интерес је најјасније изражен предлозима грађана који се тичу јавних простора и јавних добара, а ова се налазе у еколошком окружењу. Стамбене политике су на последњој линији одбране права на стан и крова над главом, док о локалним још увек нико не размишља, а промене које су у току у потпуности деполитизују грађански ангажман који се појави изван изборног и партијског обрасца. Власт све гради по својој слици и прилици, а у Србији је она доспела до нарцистичког поремећаја у чије лудило увлачи све који је признају и који јој се не само добровољно покоравају. Јер, подсетимо, одбијање лика председника, не значи нужно и одбијање његових дела. Симптомална подела на праву и неправу опозицију доказује да би у поступцима Вучића имало шта да се призна и усвоји, а у питању су активности којима данашња опозиција није одолевала током владавине режима Демократске странке. Дакле у питању је нешто што је опште-прихваћено и због чега је немогуће чути нове предлоге, чак ни када се појаве нови људи у политици. Подсетимо, има ли новијих од напредњачких кадрова који су се појавили на сцени коју данас сви радо називају „ријалитијем“? На локалном и месном нивоу, који је мање спектакуларан, свако може посведочити да у њему среће људе за које никада није чуо нити их је могао срести на улици, а у питању су чланови месних одбора и савета месних заједница. Проблематизација изборних процедура у Србији је изнела на видело феномен лажних пријава пребивалишта потребних за кандидатуру и гласање за органе власти не само у локалној и месној самоуправи, и власт је, бар што се тиче месне самоуправе, показала вољу да се и феноменолошких приговора реши. Нећете морати становати у крају којим управљате, и неће вас грађани морати бирати непосредно, већ и на том најнижем нивоу они ће за вас знати само као име на листи за коју треба гласати. Непосредност је у Београду темељно збрисана са лица земље, а да би било ефикасно, то је учињено у корену институционалног ангажмана грађана. Држава је партијом одвојена од грађана и ту се више ништа неће моћи учинити осим партијским начином организовања, а онда и владања када политичка амбиција уроди плодом.

То што се грађани искључују из месне самоуправе – они више нису кандидати за чланство у саветима уколико нису и чланови парламентарних партија – обрће

читава самоуправу наглавачке и она је гротескна слика онога о чему је заправо реч, а то је деоба града као плена. Ту ће свакако бити од значаја све што се тиче пословања, али које ће бити искључиво под контролом партија које ће сада добити општине и као тржиште за послове на шпекулантском и грађевинском тржишту. Просторно планирање и уређивање земљишта је онда обавезан алат управљања који сада и општинари могу да користе. Оснивање јавних предузећа је такође предвиђено, додуше за приградске општине, јер ће тамо очигледно бити више посла за мање паре. То што се обрнута ситуација дешава у Новом Саду, у чијем је статуту коначно избрисана и реч општина (сви смо били свесни да су оне постојале само на папиру, и да су нестале када се Милошевићев режим успостављао и спремао за рат), не треба да збуњује. Оптицај капитала у читавом Новом Саду је онај који се броји, а не грађани. Вероватно јер је раван оном који је у једној београдској општини, али ми нисмо трагали за тим податком. Власт наизглед децентрализује Београд, и пошто то није ствар демократске децентрализације, питање је хоће ли она бити царска или монархистичка, и да ли ће се лена добијати на управу или ће се њима власнички располагати, за шта је опозиционо племство било и за време режима Демократске странке. Сећамо се, Демократе су укључиле Милошевићеве феудалце у свој клуб, иако су се највише бавили Београдом. Градови у Србији су до напредњачког доба лагано пропадали у пословима у које су се сви укључили стицањем и увећавањем власништва, рачунајући и оне који је требало њима да управљају. Криза је довела до распада таквог система и било га је лако наследити – што је Николићу и Вучићу допуштено. Ресантиман који од тада краси напредњачку реторику учинио их је омиљеним учесницима поменутог ријалитија у коме су грађани добили прилику да њихов омиљени учесник победи. Он је жртва, али је одлучан. Повређен је, али је упоран. Исмевају га зато што је Србин и патриота, а он је једнако Европљанин као и сви они који мисле да су вишег реда и да им европске метрополе припадају од рођења. Народ ће пре или касније схватити да је изневерен, али је питање хоће ли се такт народа и политички организоване опозиције подударити.

Локална самоуправа је терен о коме се и даље мало говори. То што се има као узор, нису слободне, већ опозиционе општине и градови, који су данас готово нестали. Речник партијске опозиције се није променио, али можемо бити сигурни да све друго јесте. О томе нас нико не обавештава и томе се не треба ви-

ше ни надати. Програми и паролe неће ништа објаснити, иако могу донети. То што доносе би требало отворити и зато је потребно обратити пажњу на то шта људи чују када се говори о локалној самоуправи, а не само шта се желело рећи. Није се желело ништа рећи, нити се говори, већ се под одређеним речима само окупљамо. Може ли се проговорити у том окупљању, већ имамо прилике да проверимо. Исто важи и за реч „платформа“. Шта је она, ствар је оних који ће је чути, а не толико оних који је изговарају. Они и нису о њој пуно тога рекли, а то правдају увидом да је потребно радити на организацији. Сваку своју изјаву Грађански фронт завршава самокритичком опаском да треба убрзати, и то толико озбиљном и убедљивом, да се још увек не може са сигурношћу тврдити да ће се на изборе уопште изаћи, иако је изборна мобилизација једина која се назире иза онога што су далеко инвентивније и смисленије организовали од опозиције, а то су протести.

Локална и месна самоуправа су виђене само као лествица изборних равни, а не као мрежа институција и организација које учествују у управи, и управи као простору одлучивања, што би нас можда више приближило ономе што мислимо под речју *платформа*. Грађане и њихово учешће у управи не треба ограничити на изборно деловање, као што се ни организацијски живот не своди на партијско кадрирање и дистрибуцију почаста, које се са преузимањем институција претварају у привилегије. Само „преузимање“ од институција чини нешто што је без икаквог демократског и политичког значаја, и постаје знак слабости. У институцијама – институцијама управе, а не власти – треба видети шансу, али не више на начин који би се описао као „дуги марш“. То више не постоји, а питање је да ли је у институцијама икада и био могућ. Институције се насељавају и у њима се праве нове, њима се никуда не путује ако градите мрежу, а не пут којим бисте кренули. Мигрантска криза је свеопшта и сви би данас да побегну, релативизујући тако катастрофе које релативно избацују људе из својих домова и светова, и којима је потребнији мир више од било чега. Институције се расклапају и склапају, изумевају нове и мењају старе на начин који нам је потребан, и зато не треба да нам буде потребна власт и избори којима се она осваја. Оне заправо и не функционишу тако што се у њима влада, већ тако што су оне устаљен и установљен начин обављања одређене делатности. Ова минимална дефиниција није ексклузивно власништво социологије, јер политика се тиче свих.

Колико су важни послови политичких организација какве су градови и општи-

не – град није само урбанистичка категорија – па онда и месне заједнице, говори нам власт која из свих општинских аката који су уследили након измена и допуна Закона о локалној самоуправи, па су онда ту и Закон о главном граду и статути градова у Србији, брише оно што се назива надлежностима и пословима. Градови се претварају у правне фортификационе објекте чији ће и физички изглед обављати ту функцију, будући да ће бити искључиво сведен на власништво и његову заштиту. Живот људи, који би требало водити слободно, биће избрисан из послова којим се као људи

бавимо и од којих живимо, тако да ћемо изгубити разлог да о било чему желимо и одлучивати. Политика није ствар процедура и права, она је начин на који се организујемо да бисмо живели боље и, данас бисмо додали, у миру.

Иницијативу за локалну самоуправу покрећемо у тренутку када је она пред потпуним уништењем. Власт има своје интересе и они се не подударају са интересима људи којима она све мање управља, борећи се искључиво за власт. Претпостављамо да ће се све снаге укључити у ту борбу и зато се формирају фронтови, уместо нови облици организовања

и живота. Ако се и изговарају речи као што су социјализам и друштвено власништво, то не значи да се има слуха за оно што људи у њима чују. Фрустрација због непостојања онога о чему говоримо може бити умањена само ако покушамо нешто по питању тих речи и створити. Речник стварања је мање систематичан, али ако је у питању изградња друштвеног власништва на дистанци према приватном у заштити државе, онда је важније мислити на месту исказивања, које је увек сложено и у релацији са људима и стварима које се могу организовати.

Зоран Гајић

Komplikacije oko decentralizacije

UKINIMO OPŠTINE, UKINIMO GRAD!

Proces promene najznačajnijeg političkog dokumenta Novog Sada prošao je bez mnogo priče, a naravno i javne debate. Štaviše, promena Statuta grada kao da je bila obavijena tajnom a zapravo je reč o nameri vlasti da formalizacijom procesa njegove izmene obesmisli učešće građana i zainteresovane javnosti u njemu. Zvanično i formalno, promena Statuta grada predstavlja samo automatsko usklađivanje sa *Zakonom o lokalnoj samoupravi* koji je pretrpeo izmene sredinom 2018. godine. Formalno je ispoštovana i realizovana javna rasprava, oformljena je Radna grupa koja se bavila izmenama, ali kako bi odbijanjem gotovo svih primedbi predložila konačni tekst predloga koji bi uz malo diskusije novosadski odbornici izglasali i usvojili. Da je formalna procedura zadovoljena jeste argument vlasti. I to slab, jer jedino što je javnost čula u nekoliko objavljenih vesti u dnevnim novinama su otvorene izjave gradonačelnika Miloša Vučevića da se ne zalaže za podelu Novog Sada na opštine, „jer bi se time još više zakomplikovalo donošenje pojedinih odluka na lokalnom nivou“. I tačka. No, na sednici Skupštine se od njega moglo čuti još ponešto – ubeđivanje da su sve procedure ispoštovali, a da su „i oni bivši kršili zakon“. To je uobičajen argument kojim se vlast za svoje odluke pravda postupcima prethodne vlasti. Međutim, ono što je zanimljivo je ono „i“, što implicira da je ova vlast svesno prekršila Zakon.

Naime, novim Statutom grada ukinute su opštine, Petrovaradin i Novi Sad, čija je funkcija decentralizacije javne gradske vlasti decenijama sistematski obesmišljavana i urušavana upravo na lokalnom nivou. Ali, umesto da se ovim Statutom predviđa njihov razvoj i poboljšanje funkcionisanja, one su ukinute. Pored toga, svesno je prekršen

Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije, po kojem je za (osnivanje ili) ukidanje opštine potrebno organizovati *saveodavni referendum* kako bi građani mogli da se izjasne da li su „za“ ili „protiv“ ukidanja opština. Kao jedan od najznačajnijih oblika učešća građana u javnim politikama koji je i ustavna kategorija, referendum nije organizovan niti su građani pitani za mišljenje da li žele decentralizaciju grada putem opština, a možda i priliku da učine donošenje odluka na lokalnom nivou manje komplikovanim kroz svoje učestvovanje u njima. No, gradonačelnik je svojim odgovorom do nemogućnosti zakomplikovao svaku mogućnost učestvovanja građana, što može da nas navede na pomisao da možda kao *vice (president)* više i ne veruje u uporište svoje partije u lokalnim zajednicama. U svakom slučaju, ispostavlja se da je bolje neispoštovati zakon i pravdati se postupcima prethodne vlasti, nego ostaviti bilo kakvu mogućnost da se čuje šta ljudi misle o gradu u kojem žive.

Sve primedbe i predlozi Grupe za konceptualnu politiku na Nacrt Statuta grada su odbijeni. Međutim, razlozi za odbijanje nisu poznati javnosti, jer su se našli u Predlogu Statuta koji je bio dostupan samo odbornicima Skupštine neposredno pre glasanja. Na sreću, Predlog se pojavio na društvenim mrežama tako što je jedan građanin uspeo da ga nađe među dokumentima za sednicu Skupštine na skupštinskom sajtu, tj. na stranici do koje ne vodi ni jedan direktan link te ih je pregledom sajta nemoguće pronaći. Ipak, Predlog smo imali priliku da vidimo i na mestu je da argumente za odbijanje svih naših predloga i primedbi javno prokomentarišemo.

Na naš predlog da se ne ukidaju gradske opštine Novi Sad i Petrovaradin i da se

novim Statutom stvore uslovi za njihovo funkcionisanje i osnivanje novih opština, argument vlasti je sledeći: Zakonom o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije „uređeno je da grad može biti podeljen na opštine i da se podela na gradske opštine utvrđuje statutom u skladu sa zakonom, **iz čega proizilazi da grad ne mora biti podeljen na gradske opštine**“. Može, a ne mora. Ne mora, znači neće ni biti, i dok je ovo citat jednog člana iz zakona (sada malim slovom, dakle, ne zna se kog zakona), drugi koji za ukidanje opština predviđa savetodavni referendum, nije konsultovan. No, jeste samo jedan njegov deo koji gotovo poetski opisuje *pojam grada* („...teritorija za koju se obrazuje grad predstavlja prirodnu, geografsku celinu, ekonomski povezan prostor koji poseduje izgrađenu komunikaciju među naseljenim mestima sa sedištem grada kao gravitacionim centrom“), ali ne i propis da je uz inicijativu za ukidanje opštine potrebno izraditi „analizu sa ekonomskim, prostornim, demografskim i drugim pokazateljima efekata promene koja se inicira“ (član 12. *Zakona o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije*). Oko pojma grada bi se moglo diskutovati, ali ne i o slovu Zakona koje ova vlast nema nameru da poštuje, kao ni da građane pita za mišljenje.

Naša druga primedba odnosila se na nameru da se iz nadležnosti grada ukloni **briga o održavanju stambenih zgrada** i bezbednosti njihovog korišćenja, dakle o stanovanju u okviru kog se ostvaruje i osnovno ljudsko pravo na stan. Drugu godinu od donošenja *Zakona o stanovanju* konačno možemo da vidimo i njegove učinke koji se svode na regulisanje uprave nad stambenim zajednicama i povećanje troškova održavanja koji isključivo padaju na

► teret stanara kao vlasnika stanova, što je novosadska vlast podvukla kao noseći argument svog odbijanja. Po novom Statutu, briga Grada u oblasti stanovanja svodi se isključivo na komercijalni moment određivanja cene održavanja zgrade, a ne na suštinsku pomoć građanima kada je reč o politici održivog stanovanja, odnosno o (ne)mogućnosti da građani rešavaju krupne investicione zahvate na svojim propalim fasadama i krovovima za čije su održavanje potrebna sredstva reda veličine i po nekoliko desetina hiljada evra. Iako je argument vlasti „da samo u izuzetnom slučaju jedinica lokalne samouprave“ brine o održavanju zgrada, ova izuzetnost nam govori da ova vlast neće raditi na rešavanju nagomilanih problema u oblasti stanovanja i održavanja zgrada niti će uvažiti predloge stanara da putem institucija lokalne samouprave kakve su mesne zajednice, udruživanjem, pregovaranjem i učestvovanjem u donošenju odluka pokušaju da nađu rešenja za održavanje stambenog fonda grada. Novi akteri u ovom polju, organizatori upravljanja stambenim zajednicama, teško će moći drugačije da organizuju svoj posao, odnosno da promene situaciju u kojoj jedan profesionalni upravnik brine o više desetina zgrada za minimalnu platu. Ukoliko se lokalna samouprava potpuno povuče iz posla („poslovi grada“) stvaranja uslova za održivo stanovanje, izgledi za bilo kakvu promenu u potpunosti iščekavaju. To što je briga o održivosti stanovanja novim Statutom prebačena iz strateške orijentacije i nadležnosti grada na nadležnost Skupštine, ne znači da Skupštinu i obavezuje na bavljenje ovim pitanjem. A svakako je neće podstaći činjenica iz novog Statuta, a to je da briga o stanovanju više ne postoji među poslovima grada. Ovakvo *spuštanje* nadležnosti najverovatnije znači da će Lokalna stambena strategija opet biti stvar samo automatskog usklađivanja sa Nacionalnom kada bude usvojena, dok se stvarne potrebe ljudi u oblasti stanovanja neće uzeti u obzir.

Novim Statutom, Grad Novi Sad više neće pomagati rad organizacija i udruženja građana, jer u njemu stoji da Grad „može“ da saraduje sa njima kada oceni da mu je to u interesu. Sintagma „može saradivati“ implicira da je ta saradnja opciona, povremena i da dolazi isključivo na inicijativu Grada, što sužava mogućnost saradnje i pregovora sa udruženjima u njegovim institucijama. Argument vlasti za odbijanje strateškog opredeljenja Novog Sada da podstiče rad i saradnju sa udruženjima građana svodi se na *nemogućnost* „obebeđivanja sredstava za druge potrebe udruženja sem utvrđenih zakonima i propisima“, čime je pokazano da upravo govor o mogućnosti finansiranja predstavlja mesto generisanja nerazumevanja uloge civilnog društva koje se u široj javnosti prepoznaje kao odijum, sada više ne samo prema organizacijama

Skupština Grada Novog Sada, Javna rasprava o Nacrtu Statuta, 20. decembar 2018.

civilnog društva, već i prema onima koji se samo *žicaju za pare*. Ali, kada znamo za postojanje udruženja građana koja osniva vlast ili su ona iz nekog razloga bliska vlasti, žicanje dobija novu dimenziju koja seže do fingiranja i zloupotrebe javnih konkursa, a to svakako nije niti može biti utvrđeno zakonima i propisima. Ovaj grad je i nosilac titule **Evropske prestonice kulture 2021. godine** u čijem je temelju saradnja i rad na osnaživanju udruženja građana, i zbog toga je neshvatljivo da Novi Sad u svojim nadležnostima i svom strateškom usmerenju nema jasno izraženu političku volju da pomaže rad organizacija i udruženja građana, koji se svakako ne svodi samo na učešće u distribuciji javnih sredstava (nešto ranije se umesto glagola „žicanje“ koristio izraz „sisanje fondova“), već na mnoštvo drugih ovoj vlasti stranih kategorija, kao što su: pregovaranje, otvorenost, transparentnost, razvoj, *izumevanje novih institucija*.

I konačno, dolazimo do mesne samouprave i mesnih zajednica u Statutu grada za čiju se otvorenost prema organizacijama civilnog društva GKP zalaže više od godinu dana. Na tom nivou uprave je ilustrativna kako potreba saradnje sa civilnim društvom, tako i odsustvo gradskog sluha za nju. Vlast je odbila predlog da se u član koji detaljno uređuje **Odluku o mesnim zajednicama** uključi obaveza „saradnje mesne zajednice sa udruženjima građana“, i to kao jedna od preko dvadeset vrsta delatnosti i aktivnosti kojima se uređuje rad ovih lokalnih institucija. Pitanje koje se ovde postavlja je: šta bi ih koštalo da su to uradili? Očigledno u okolnostima straha i prinude nedopustiv iskorak iz kruga lojalnosti koja je premežila i čitav administrativni aparat vlasti i zaposlene u nje-

mu, puno košta. Argument vlasti je da su predlozi vezani za poboljšanje rada mesnih zajednica „u svojoj suštini predmet odluke o mesnim zajednicama a ne statuta grada“, čime pitanje cene da se ipak uvrsti i dalje stoji. Za sada postoji samo *Model odluke o mesnim zajednicama* koji je Ministarstvo uprave i lokalne samouprave kreiralo zajedno sa Stalnom konferencijom gradova i opština, i čiji je član koji definiše oblasti delovanja mesnih zajednica prepisan u Statutu grada. Da li će ova Odluka biti predmet javnih rasprava i da li će se ukazati mogućnost da se građani organizovano uključe u njegove izmene shodno svojim potrebama, ostaje neizvesno. Pitanje ćemo zato uputiti nadležnom Ministarstvu i pozvati zainteresovane građane da ga zajedno javno postavimo, pošto smatramo nedopustivim da uređenje rada mesnih zajednica kao, pre svega, „organizacija građana“, prođe bez učešća samih građana.

Pored odbijanja svake primedbe i predloga na nacrt Statuta grada koji je došao od strane organizacije civilnog društva, šturost odgovora vlasti takođe govori o nosećem argumentu kojim je vođena u ovom procesu, a to je stav da udruženi građani nemaju ništa bitno da predlože i ponude ovom gradu, niti da mišljenja i potrebe građana treba uvažiti. Neorganizovanje referenduma povodom ukidanja opština, prebacivanje nadležnosti grada na Skupštinu i automatsko-formalno izglasavanje republičkih propisa, ocena da je decentralizacija donošenja odluka komplikovana, odustajanje od brige za bazične uslove života građana, govori da novosadska vlast nema nameru da uključenjem i angažovanjem građana učini ovaj grad mogućim mestom za život.

IZMENA STATUTA NAČIN ZA ISKLJUČENJE GRAĐANA IZ ODLUČIVANJA

Usvajanjem novog Statuta, grad Novi Sad nastavio je proces centralizacije upravljanja i isključivanja građana iz procesa odlučivanja. Oduzimanje imovine, sredstava i ingerencija mesnim zajednicama, njihovo zatvaranje za građanske inicijative traje nekoliko godina unazad, a ukidanje gradskih opština Novi Sad i Petrovaradin, iako su postojale samo na papiru, te redukovanje poslova za koje je do sada bio nadležan grad, pokazuje da vlast zapravo želi da građanima što više oteža učešće u političkom životu i odlukama od značaja za lokalnu samoupravu, ocenjuju naši sagovornici.

Formalan razlog za izmenu statuta jesu izmene Zakona o lokalnoj samoupravi, usvojene u junu 2018. Javna rasprava o nacrtu novog statuta održana je u decembru, ali joj je prisustvovalo svega desetak građana i niko od predstavnika opozicionih stranaka, koje su bojkotovale sednicu i prilikom glasanja za izmenjen statut. Na javnoj raspravi su aktivisti Grupe za konceptualnu politiku (GKP) i istoričar umetnosti Novi Nebojša Milenković skrenuli pažnju na štetnost ukidanja gradskih opština, zatim nedostatak procesa decentralizacije u oblasti kulture, netransparentnost u radu Saveta mesnih zajednica, te ukidanje formalne obaveze vođenja javne rasprave. Kritikovali su nameru da se iz statuta izbaci obaveza da građani na referendumu odlučuju o promeni naziva grada, ulica, trgova, naselja, zatim odricanje od nadležnosti grada u oblasti stanovanja i socijalne zaštite, te saradnje sa civilnim društvom i udruženjima građana.

Njihovi argumenti i primedbe iznete na javnoj raspravi nisu uvaženi, a nakon usvajanja novog statuta, Grupa za konceptualnu politiku upozorila je da je ukidanjem gradskih opština prekršen zakon.

– Umesto da je ovim statutom predviđen njihov razvoj, one su ukinute. Pored toga, vlast je svesno prekršila Zakon o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije po kojem je za osnivanje, ili u ovom slučaju ukidanje opštine, potrebno organizovati savetodavni referendum da bi se građani izjasnili da li su za ili protiv ukidanja opština – istakao je predstavnik tog udruženja Zoran Gajić.

RAZVLAŠĆIVANJE MESNIH ZAJEDNICA

Zakonska obaveza je da se, nakon usvajanja novog statuta, u roku od šest meseci izmene gradski akti, između ostalog i oni o osnivanju mesnih zajednica, te je tim povodom GKP organizovala tribinu „Centralizacija grada protiv autonomije ljudi“, kako bi građane alarmirala i sprečila da se dodatna centralizacija sprovede mimo njihovih očiju. Zamenik predsednika Saveta MZ Begeč Milenko Uglješić upozorio je tom prilikom na tendenciju grada Novog Sada da oduzima imovinu mesnim zajednicama, navodeći primer vodovoda koji su meštani tog naselja pre više decenija izgradili iz samodoprinosu, a koji bi da preuzme JKP „Vodovod i kanalizacija“. On je istakao da Grad ni u jednom momentu nije razgovarao zvanično s njima, niti su dobili zvaničnu ponudu JKP „Vodovod i kanalizacija“ na osnovu koje bi mogli da shvate šta će podrazumevati prelazak vodovoda pod ingerencije tog preduzeća.

– Mi smo za četiri godine sazvali tri zbora građana, na sva tri smo pozvali gradonačelnika Novog Sada, člana Gradskog veća za komunalne poslove, načelnika Gradske uprave za komunalne poslove, direktore JKP „Vodovod i kanalizacija“, kao i JKP „Lisje“. Oni nisu došli – naveo je Uglješić. Rekao je da je do njih došla i informacija da bi kubik vode za građane, u slučaju preuzimanja od JKP „Vodovod i kanalizacija“ koštao 90 dinara, umesto dotadašnjih 30.

SUPROTNO EVROPSKIM PRINCIPIMA

Nacionalna koalicija za decentralizaciju (NKD) nedavno je završila istraživanje o konkretnim problemima građana u deset jedinica lokalne samouprave, između ostalog ocenjujući i to da li vlast čuje glas građana i da li ga uvažava. Danijel Dašić iz NKD ističe da je generalna tendencija takva da lokalne samouprave menjaju svoje statute, u skladu sa novim zakonom, tako da bi taj glas građana mogao da se čuje.

„Veoma iznenađuje pristup vlasti u Novom Sadu, koji ne odgovara tendencijama koje, barem na papiru, Republika Srbija kroz odluke vlade i Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu pokušava da primeni. To pogotovo nije u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi koja je, između ostalog, ratifikovana 2007. godine i koja u sebi predviđa decentralizaciju kao jedan od osnovnih elemenata. Na kraju krajeva, Strategija reforme javne uprave Republike Srbije, koja je još uvek važeća, prepoznaje kao jednu od šest osnovnih obaveza decentralizaciju, znači uključivanje na nivou običnih građana“ istakao je Dašić. On dodaje da Partnerstvo za otvorenu upravu ima novi akcioni plan za 2019. i 2020. godinu, kojim se propisuju jasni elementi kako vlast komunicira s građanima, te da je neophodno iskoristiti mehanizme koje civilno društvo ima na raspolaganju.

„Mi smo deo Međuministarske Projektna grupe za reformu javne uprave, u okviru Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, i sarađujemo i sa ministarstvom, ali i sa donatorima koji nas pitaju da li je sve tako kako im ministarstva referišu“ dodao je Dašić.

– Dokazali smo da možemo da održavamo to. Grad to ne vidi tako, neki drugi interesi su tu u pitanju – ističe Uglješić. Napominje i da su ukidanjem računa mesne zajednice građani onemogućeni da plaćaju vodu kao do sada, ali ističe da su građani odlučili da ne daju svoju imovinu, te da će Svet MZ tu odluku poštovati.

– Građani Begeča nisu bili obavesteni kada se Grad upisao kao vlasnik zemljišnih parcela i objekata. Zašto? Čemu to? Fizički smo odbranili, nismo dali da „Poslovni prostor“ preuzme Dom kulture, to je naše – rekao je on.

Nekadašnji predsednik Saveta MZ Stepanovićevo Radovan Čiča, ocenjuje da je novi Zakon o lokalnoj samoupravi dao malo šire mogućnosti za građanske inicijative, ali da je smanjio nadležnosti koje su ranije imale mesne zajednice, dok je najvažniji korak u praktičnom ukidanju mesnih zajednica grad Novi Sad učinio još ranije, gašenjem njihovih računa, čime ih je onemogućio da same bilo šta finansiraju.

– Novi Sad se poziva na Zakon o budžetskom sistemu, na osnovu kojeg je to morao da uradi, mada u Zakonu o lokalnoj samoupravi i Statutu grada piše da mesna zajednica ima svojstvo pravnog lica – ima svoj pečat i račun koji se otvara kod Uprave za trezor. Na taj način vrlo efikasno je ukinuta mogućnost da se na nivou mesne zajednice organizuju komunalni poslovi koje je po nekim ranijim statutima mogla da radi, kao što je održavanje zelenila, groblja ili neke druge aktivnosti – navodi Čiča uz napomenu da bi te poslove sada trebalo da rađe gradska javna preduzeća poput „Lisja“, „Zelenila“ ili „Čistoće“.

Mesni forum – sastanak Inicijative za lokalnu samoupravu, prostorije GKP, 13. mart 2019.

► – Međutim, Grad tu apsolutno nije ništa radio, osim što je pokušao da preko JKP „Lisje“ preuzme groblje, pod uslovima koji su znatno nepovoljniji za građane Stepanovićeve – naveo je naš sagovornik.

Kako je precizirao, ranije su građani Stepanovićeve mesečno preko objedinjene naplate za poslove sahranjivanja, održavanja groblja i zelenila, plaćali 120 dinara mesečno, dok je plan za preuzimanja tih poslova od strane JKP „Lisje“ predviđao da za sahranjivanje i održavanje grobnog mesta građanin mora da izdvoji 36.000 dinara. Nakon otpora ispoljenog kroz nekoliko zborova građana, postignut je kompromis, te je ta cena sada ugovorena na 12.130 dinara.

– Odlukom Skupštine grada, 2013. godine je izmenjena odluka i uvedena obaveza za sva naselja da im JKP „Lisje“ održava groblja, a da pri tom nije uređeno na koji način i pod kojim uslovima. Onda se došlo do toga da se radi po istim uslovima kao na gradskom groblju u Novom Sadu, ali građani Stepanovićeve, na periferiji grada, nemaju taj standard i nisu u mogućnosti da plaćaju u iznosima u kojima to plaćaju Novosađani – ukazuje Čiča.

INICIJATIVA ZA OČUVANJE LOKALNE SAMOUPRAVE

Prevazilaženje ovakvih rešenja i problema je cilj platforme „Inicijativa za lokalnu samoupravu“, koju je pokrenula GKP, pozivajući na udruživanje i saradnju građane i građanke Novog Sada, njihova udruženja i inicijative, kako bi se zajedničkim snagama izborili za pravo na direktno učestvovanje u upravljanju javnim poslovima u lokalnim zajednicama koje su od neposrednog zajedničkog javnog interesa.

– Pravo na lokalnu samoupravu je, u smislu neposrednog učešća građana, već izborneno pravo, ali mi vidimo da je ono danas ugroženo, sistematski urušeno, kako zatvorenošću vlasti, tako i nemotivisanošću građana. Iskustvo nam govori da bez učešća civilnog društva u radu uprave ne može gotovo ništa da se učini za ljude koji su sistematski obeshrabreni da učestvuju u ovim procesima – rekao je Zoran Gajić. Žele, dodaje on, da zaustave taj negativan trend, a jedan od koraka biće pokušaj organizovanja narodne ili građanske inicijative.

– Pozivamo ljude da nam pomognu oko toga da uđemo u mesne zajednice. Prvi naš cilj je da pokušamo da organizujemo tu narodnu ili građansku inicijativu i izmenimo statute mesnih zajednica, kako bi se garantovalo učešće udruženja građana i građanskih inicijativa u njihovom radu, od korišćenja prostora do otvorenije komunikacije sa tim Savetom mesne zajednice koji, kako smo shvatili, autonomno deluje – navodi Gajić. Kako dodaje, osim oslobađanja tih prostora za tribine i drugu vrstu okupljanja građana, bez obzira da li je reč o bojkotima, demonstracijama, peticijama, inicijativama, klubovima, ideja je da se formiraju i komisije, poput Komisije za stanovanje.

– Polje stanovanja je novim zakonom potpuno izmenjeno, profesionalni upravnici se pojavljuju, rade u svojim zgradama, a nemaju nikakvu komunikaciju sa mesnom zajednicom koja treba da bude prva institucija koja bi trebalo tome da posveti pažnju – istakao je on. Ukoliko uspeju da „otvore“ dve ili tri mesne zajednice i omoguće građanima da uđu u sistem, tada će biti nevažno ko je na vlasti u gradu, pošto će građani imati svoj mehanizam koji je sad suspendovan, iako je garantovan zakonom.

– Poenta je da u jednoj mesnoj zajednici sprovedemo jednu inicijativu i, ako to uspe, onda ćemo da ohrabrimo ljude da isto sprovedu u svim mesnim zajednicama. Ako ne uspe, imaćemo konkretne primere zašto nije uspelo i gde je zapelo – rekao je Gajić upozorivši da su se mesne zajednice, od kanala za posredovanje zahteva građana ka višim instancama vlasti, pretvorile u one koji te zahteve stopiraju, skrivajući probleme po fiokama.

GKP je zato pozvao građane da se što više uključe u rad svojih mesnih zajednica, da insistiraju na zborovima građana na kojima bi se izborili za pravo da učestvuju u stvaranju dokumenata koji će kasnije biti osnova za njihovo delovanje na lokalnu.

– A nema učešća ljudi bez udruženih građana i to smo dokazali na terenu. Ne bude li samostalne organizacije građana, organizovace ih država – upozorio je Gajić.

„LIVADICA“ PROTIV „ŽITNOG TRGA“

Jedan od najboljih primera instrumentalizacije mesnih zajednica od strane vladajuće političke opcije jeste i primer Inicijative „Ne damo Livadicu“ iz Novog Sada. Ta neformalna grupa građana okupila se s ciljem da spreči da se na jedinoj većoj zelenoj površini u njihovom delu grada izgradi osmospratnica. S tim u vezi, oni su formalno u maju 2018. godine, nakon što su prikupili potrebne potpise, zatražili da se sazove zbor građana mesne zajednice „Žitni trg“, kako bi se građani javno izjasnili žele li višespratnicu ili zelenu površinu. Međutim, nadležni su se oglušili o taj zahtev, te je Inicijativa tim povodom, u skladu sa zakonom, podnela žalbu predsedniku Skupštine Grada Novog Sada, Zdravku Jelušiću. Na kasnije upriličenom sastanku, predsednik novosadskog parlamenta je obećao da će sazvati zbor građana, što je i propisano članom 25 Statuta MZ „Žitni trg“, gde se navodi da predsednik skupštine može da sazove zbor građana kada predsednik Saveta MZ to ne učini u roku od 30 dana od dana podnošenja inicijative. Ipak, nije ispunio obećanje. Prema podacima te Inicijative, Savet MZ se nije sastajao ni narednih meseci, što je u proteklih godinu dana trebalo da dovede do njegovog raspuštanja i organizovanja novih izbora. Ni to se nije dogodilo.

Radovan Čiča strahuje da su mesne zajednice praktično već ugušene, jer njihove sastave u Novom Sadu čine isključivo predstavnici SNS koji slušaju stavove partijskih šefova ili gradske vlasti i sprovode njihove odluke, bez da pitaju građane.

– Mi u Stepanovićevu nismo imali izveštaj o radu MZ niti finansijski izveštaj već godinama unazad. Mesna zajednica više nije jedinica u kojoj se vrši organizovanje građana, nema imovinu, nema teritoriju, a građani više nemaju mogućnost da donose odluke koje su od interesa za organizovanje bilo koje delatnosti ili od interesa za građane – kaže Čiča.

Zakon o lokalnoj samoupravi i Statut omogućuju da se neke nadležnosti mogu preneti na mesnu zajednicu, ali grad Novi Sad se izjasnio da ne želi da prenosi nikakve poslove i nadležnosti na mesne zajednice, navodi Čiča, ističući da stvarnu promenu jedino mogu da donesu izmene Zakona o lokalnoj samoupravi. Kao jedno od loših rešenja u aktuelnom zakonu ističe to što građani više ne mogu da pokrenu postupak opoziva Saveta mesne zajednice ako su nezadovoljni njegovim radom, jer je to sada u nadležnosti Skupštine grada.

Dalibor Stupar

МУНИЦИПАЛИЗАМ У ГРАДУ БЕЗ ОПШТИНА

Други по величини град у овој земљи готово преко ноћи је постао град без општина. Нови Сад је сада само потпуно централизован град и пример за највероватније највећу јединицу локалне самоуправе у Европи, што значи и најцентрализовану када је у питању процес доношења политичких одлука. Правило децентрализације по којем локална власт треба да буде *близу* грађанима је обезвређено, а прва последица тога је одсуство „директне демократије“ у локалној самоуправи, дакле у општини или, у овом случају, граду. То значи да су законом и уставом прописани облици непосредног учествовања људи – референдуми, зборови грађана, народне иницијативе – обесмишљени, јер укидање општина у којима су се ови облици могли користити говори да ће их власт суспендовати и на нижим нивоима локалне самоуправе, односно, на нивоу месне самоуправе и месних заједница. Нови Сад је сада *град-монструм* који незграпно покушава да се окити са чак две европске титуле, омладинске и културне престонице Европе, којима је један од приоритета децентрализација културе. Међутим, у граду потпуно централизованог политичког одлучивања из којег су грађани искључени, о интегритету партиципативног карактера престонице не може бити речи ни када је култура у питању.

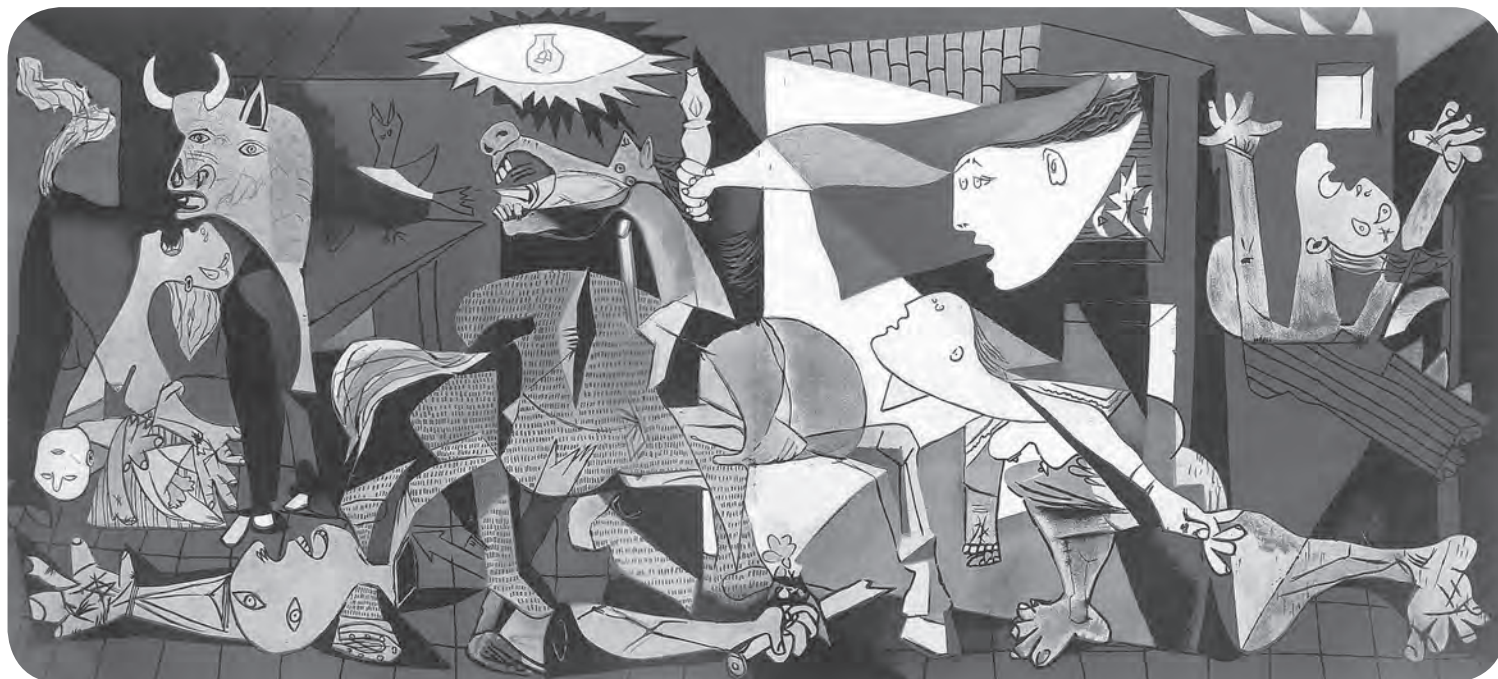
Право на локалну самоуправу је законом гарантовано право грађана да „управљају јавним пословима од непосредног, заједничког и општег интереса за локално становништво, непосредно и преко слободно изабраних представника“. У овом тренутку, обратимо пажњу на *непосредно*, дакле на директно учествовање, јер данас ни о слободи ни о избору не може бити речи. Људи имају капацитет да делују политички и када нису представљени, и то је потребно поново истаћи у тренутку кризе парламентарне демократије. Међутим, последица централиза-

ције власти је њено оглушивање на сваки облик непосредног учествовања људи у управљању и одлучивању, те тако данас у фокусу имамо јавне расправе које власт или не одржава или их обезвређује тако што своју *експертизу* у вођењу *комплексних* послова државе супротставља примедбама и предлозима људи које ставља у позицију некомпетентних. Успешно организоване народне иницијативе на националном нивоу Народна скупштина не узима у разматрање, као што на локалном власт не узима у обзир закључке зборова грађана у месним заједницама, а којима људи на једној територији јавно говоре, исказују своје мишљење и формулишу предлоге. За сазивање референдума уопште и не постоје иницијативе јер га застарела законска процедура чини готово немогућим, с обзиром да је потребно прикупити више десетина хиљада потписа у року од неколико дана да би уопште био расписан. Са друге стране, власт која може да га организује то не ради ни када је у обавези. Ово потврђује недавни процес доношења Статута Новог Сада, као најзначајнијег политичког документа града, којим су укинуте две постојеће општине без расписивања законом предвиђеног *саветодавног референдума*, што значи без прилике да се сами грађани директно изјасне да ли су „за“ или „против“ такве одлуке. Политика децентрализације која би требало да се спроводи директним учествовањем грађана у политичким процесима је потпуно осујећена, јер је територија на којој је потребно да се чује нечији глас толико велика да осим медијског не постоји други јавни и институционални простор комуникације. Шта урадити у овој ситуацији?

Без обзира да ли се ради о старим стратегијама власти којима она избегава да укључи људе у политичке процесе, или пак о сасвим новом облику државног управљања о коме још увек не знамо много, извесно је да постоји борба

за *добру државу*, а у оквиру ње и оно што би се могло назвати *новом полицијом*. У томе је најзначајнија политика *муниципализма* која реферише на политичку организацију базирану на комшијским саветима или скупштинама у којима је могуће практиковати директну демократију, као и у систему слободних комуна и заједница, општина и градова, у којима је могуће потражити алтернативу централизованог држави. Сама идеја нам још увек не говори много о вези између локалног и изборног организовања, односно покушаја освајања позиција у држави. Каже се да муниципализам тежи да експериментира са новим институционалним праксама на нижем, локалном и општинском нивоу власти, јер се он сматра погоднијим за хоризонталне облике организовања, чиме се прави дистанца у односу на традиционалне партијске структуре отварањем локалне власти за различите начине учествовања грађана. Али када то треба свести на парола, муниципализам подразумева „бити једном ногом у институцији и имати хиљаде на улицама“. О радикалној реформи институција и развоју мрежа и организација изван самих институција још увек ништа не можемо чути. Другим речима, остаје нејасно како је изборном мобилизацијом могуће имати масовне покрете и хиљаде ангажованих људи на улицама, када и сами актери ових политика говоре да су имали гласове на изборима али не и организације изван институција, чак и када су потекли из појединих локалних организација и покрета. Људи који су до сада гласали за такву политику углавном нису организовани у својим непосредним окружењима и суседствима.

Враћање у локалну ситуацију враћа нас на питање: шта је могуће урадити у другом граду по величини у земљи који нема општине, уколико мислимо нове политике у домену локалног организовања и општинског нивоа власти, а

Пикасо, Герника (1937)

► у светлу оваквог муниципализма? Да ли би једини пут био борба за освајање власти, а заправо само неколико одборничких места у једној, и сада јединој скупштини која је већином гласова укинула општине? Цинични аргумент власти којим је одговорила на наше примедбе – град није подељен на општине зато што не мора да буде подељен на општине да би био град – није сметао скупштинској већини да га прихвати. Или би чак, водећи изборну политику и грађењем савезништва са партијском опозицијом, делили њен аргумент да нам општине и нису потребне, пошто би их листом и већином заузели *најредњаци*? Локално кадровско упориште потоњих се већ доводи у питање, тако да бисмо могли да се сложимо са аргументом опозиције само уколико то значи да би напредњачко освајање општина довело до напуштања месних заједница које су у потпуности узурпирале. Међутим, очигледно је да ни агресивна политика власти ни дефанзивна тактика опозиције неће од месних заједница направити оно што по својим статутима треба да буду, а то су *органације грађана*. То ће моћи да учине само грађани и организације цивилног друштва, уколико буду донеле такву одлуку, и то не искључиво кандидовањем за изборе у месним заједницама, већ најразличитијим интервенцијама у рад ових локалних институција. Интервенцијама које сматрају могућим.

Наспрам партија као традиционалних политичких и већ исцрпљених организационих форми, чини се да се данас појављује све више политичких организација које представљају асоцијације различитих неформалних покрета, група грађана, синдиката и организација цивил-

ног друштва, које се врло често налазе у савезима са партијама. Шпанске социјалне и електоралне покрете, Макронову „Републику у покрету!“, Савез за Србију, а потом и Грађански фронт повезује изборна политика, коју не чине различитом ни идеолошки предзнаци њихових политичких програма. Постојање и развој *базе* за масовно ангажовање у локалу с правом је под знаком питања, будући да људи најчешће нису мотивисани за политички ангажман захтевнији од гласања на изборима. Када томе додамо да је у „Републици у покрету!“ било могуће истовремено бити њен члан и члан неке друге партије, као и да је за пуноправно чланство било могуће аплицирати само слањем личних података (а не више чланарином и партијском књижицом), можемо видети трансформацију ангажмана и у самој партијској и изборној мобилизацији, која чланство, а онда и ангажман, чини практично необавезним.

Иако је Француска „Жутих прслука“ место потпуно нових облика организовања и политичке субјективације, односно политике без партија, без говорника на протестима, без избора и гласања, пред њом је искушење референдума – *Референдума о грађанској иницијативи* (RIC – *Référendum d'initiative Citoyenne*). Како сами протагонисти протеста кажу, за разлику од покрета у Шпанији и Грчкој који су везани за изборну политику, „Жути прслуци“ постоје једино кроз директну борбу. Једини избор који праве јесте да „бирају себе“, а не било ког представника или политичку партију, због чега неки од њих изражавају сумњу и поводом самог референдума. Осим што је подложно манипулацији власти, референдумско питање би било само једно гласање више.

Као ни изборно, референдумско изјашњавање не води променама, већ само каналисању побуне смањењем интервала између два гласања. Сумња у изборну мобилизацију део је субјективације „Жутих прслука“, јер људи сматрају да „бирачки апарат ствара одређену врсту појединца с оштећеним односом према постојању, а посебно према политици и јавним пословима“.

Уколико не видимо решење искључиво у изборној политици, а будући сингуларна, политичка субјективност „Жутих прслука“ може бити само њихова, шта нам преостаје? У ситуацији када је право људи на локалну самоуправу угрожено, а то укључује и затирање њиховог директног учествовања у одлукама и управљању као већ избореном праву, оно што је могуће учинити је натерати државу да то право поштује. Односно, оно што нам преостаје је заправо све оно што се дешава на нашој страни, на страни људи који се поводом проблема ангажују, повезују, политички организују и иновирају, покрећу иницијативе по различитим питањима и делују у организацијама цивилног друштва. Уколико такав ангажман постоји, он завређује одговарајућу подршку – подршку која одговара онима који се већ боре, јер они најбоље знају шта им је потребно. Посебно од стране оних изборних политика и асоцијација грађанских покрета које говоре о платформи као начину повезивања и међусобне подршке. Јер у супротном, ако једном ногом закораче у институције власти, другом неће имати на шта нити на кога на улици да се ослоне. Осим на свог гласача.

Бранка Ђурчић

НОВО АГРЕГАТНО СТАЊЕ ВОДЕ: СЛУЧАЈ БЕГЕЧ

Јавна трибина 'Централизација града против аутономије људи', просторије НДНВ, 17. прил 2019.

Бегеч је показна вјешба која говори о томе како власт замишља локалну самоуправу: као покорну, скупљу и повремену, са грађанима чија је политичка воља која се огледа у способности да се мисли својом главом, доносе одлуке о сопственој судбини а онда и добар стоји иза тако донесених одлука, кастрирана одборничким одлукама спуштеним са висина, и то све у редовним четворогодишњим циклусима у којима, изгледа, има да се дешава сва социјална динамика овог друштва са почетка двадесет и првог вијека које већ одавно личи на лабави савез феудалних градова/ села-држава са локалним велможима као представницима царске власти који ће убудуће питати о свему: од косидбе до права прве брачне ноћи.

Бегеч је насељено мјесто које не насељава скоро сваки четврти становник ове земље. Да има толико становника – ранијим рјечником 'пушака на раменима', а данас 'кредитног капитала' – имао би и закон којим се уређује само и једино његово функционирање и све што важи за друга насељена мјеста не би важило за њега, укључујући и начин организације локалне самоуправе. Овако, Бегеч представља једно од приградских насеља у непосредној околини Новог Сада и та близина града могла би да га кошта самосталности у обрнутој сразмјери спрам добробити коју је град имао од Бегеча у вријеме кризе (сјетимо се само времена бомбардовања када се исти тај град, према свједоцима са лица мјеста, 'гребао' за бегечку воду). Но, вријеме ратне кризе је прошло и наступила су нека нова кризна времена, мирнодопска. Она за која можемо парафразирати да су само продужетак рата другим средствима. У таквом кризном стању затичемо и најновије покушаје градске власти да се домогне руковођења над свим надлежностима које ова локална самоуправа има према Уставу државе, законима Републике и Статуту града (ово се, додуше, односи на ранију верзију статута који је у својој последњој верзији усвојеној крајем марта о.г. битно пречишћен и очишћен од свих облика аутономије и раније постојећих локалних надлежности), и да грађанима наметне своја организациона и кадровска рјешења, а заједно са њима и нове моделе понашања који не рачунају на мишљење грађана ван редовног изборног циклуса, то јест, које се листићем са наштампаним листама пита за здравље само на онај један преступни дан који се обиљежава сваке четврте године светковином коју знамо под именом парламентарни избори. Локална самоуправа у овом се мирном мјесту од цирка четири хиљаде душа налази под опсадом јуришника јавних комуналних предузећа који се свим силама упињу не би ли Бегечане натјерали да се повинују логици према којој је за њих боље да своју воду и сахране плаћају скупље него што су то плаћали до сада и зашто је боље да предају управљање и имовину културног центра, гробља и водовода јавним комуналним предузећима Града и зашто је боље да немају никаквог утицаја на доношење одлука које се тичу темељних егзистенцијалних питања и опстанка људи у овом насељу које је до дана данашњег успјешно одољело изазовима раселавања и егзодуса младих

над којим цвиле сва званична јавна гласила са националистичком фреквенцијом.

Све је почело потписивањем споразума (каквог и са којим условима, мало се зна) између председника Савјета МЗ 'Бегеч' и ЈКП 'Лисје' о преузимању локалног сеоског гробља, а онда и сазнањима да ће се исто десити и са преузимањем водовода од стране ЈКП 'Водовод'. Водовода изграђеног шездесетих година прошлог вијека (у дужини од око 28 км) који је село изградило самодоприноса, кредитима и сопственим рукама. Споразуме са 'Лисјем' и 'Водоводом' је потписао председник Савјета који је претходно узурпирао рад истог и направио низ прекршаја због којих је, по свим одредбама Статута, морао бити разријешен дужности, а Савјет распуштен (рад савјета, иначе, бојкотовало је 8 од његових 9 чланова и радио је без редовних састанака и кворума, дакле у процедуралном мраку). Како се то није десило по сили ових одредби Статута, грађани су гласали за нови СМЗ на редовним изборима 5. 7. 2015. године, а онда и на збору грађана (одржан је 5. 9. 2015. године, учествовало је 188 грађана Бегеча, постоји и снимак на ЈТ) изнијели у јавност низ неправилности које је направио претходни председник Живан Васић и расписали референдум о питањима предаје свог водовода ЈКП 'Водовод', уз напомену да ће се и о преосталим питањима (сеоско гробље и културни центар) изјаснити на сличан начин. Фамозни референдум, као и народна иницијатива, инструменти су директног одлучивања грађана који у новим законима и статутима на чудесан начин ишчежавају и бришу се из одредби и чланова, или се њихова суштина губи претварањем истих у необавезан савјетодачни фолклор који онда никога више не обавезује на било какву одлуку.

Борба за сеоску имовину, и што је најважније, за право сваког грађана села да се уваже његова одлука и глас, за Бегечане је почела доношењем закључака на поменутом јавном збору, а да проблем Бегеча није усамљен потврдио је и гост збора који је окупљенима испричао сличан случај који се догодио нешто мало даље, у Челареву гдје је општина Бачка Паланка покушала нешто слично са тамошњим (сеоским) МЗ и њиховом имовином. Поред ових случајева, нама су у просторије долазили и представници неких других МЗ (нпр. Степановићева) и поновили готово идентичну причу: шаље се ултиматум савјетима

► мјесних заједница да добровољно предају имовину села која представљају (ово се десило и у Кисачу и Будисави, што смо сазнали из извјештаја са зборовца грађана које смо раније тражили на увид из свих 47 новосадских мјесних заједница). Држава, ако хоће, на располагању има много средстава којима може натјерати људе на овакву врсту 'добровољности' и она се не смебива од тога да их искористи. Најчешћи начин – који онда често и упали, пошто су људи одговорна и неконфликтна бића која не желе да својом иницијативом и одговорношћу науку бијес силе на главе људи које представљају – јесте фамозно укидање или бар блокада подручна преко којих су све МЗ обављале плаћања својих обавеза према свим својим повјериоцима. Када блокирате рачун на овај начин, ваша одговорност губи се у лавиринтима управно-правних процедура, а људе на терену доводите у безизлазну ситуацију, јер без подручна не могу да обављају функције које су им повјерене. Треба рећи и то да су подручни укинута за свих 47 МЗ на територији Новог Сада што је у супротности са још увијек важећим статутима истих тих МЗ. У случају Бегеча, то се најбоље види на примјеру наплате утрошене воде коју су људи плаћали на свака 3 мјесеца, а сада (од почетка 2019) то више не могу, јер Град је овај рачун укинуо. А водовод некако мора да се одржава што није мала ствар, пошто водовод није играчка. Знају то и они који га одржавају, али и они који се још увијек играју. Већ поменута логика ових корака и притисака градских власти остаје нам скривена, пошто се коси и са предузетничким размишљањем (нешто што успјешно функционира по нижим цијенама жели се замијенити нечим скупљим и са мење извјесним исходом), али и са идеолошки са свих страна зазиваним 'домаћинским' размишљањима о односу према имовини: преузимају се само права (наплата), а одговорности (одржавање) оставља се крајњим потрошачима. Нечему сличном имали смо прилике свједочити и у ранијим фазама рада са комшијама на пројекту 'Локалне политике и урбана самоуправа', када смо позивали представнике ЈКП 'Новосадска топлана' да људима објасне рационалност тада новоизумљеног модела градског гријања. Ови то нису знали тада Детелинарцима, као што сумњамо да данас би то могли урадити представници 'Водовода' Бегечанима. Једино што је извјесно у цијелој овој ујдурми је да се они који су насјели и пристали на од Града предложено гријање данас грију само у једној од, рецимо, четири собе, као што се и Бегечанима обећава да ће умјесто три литре воде, послјије ових иновација за исте паре моћи да купе само једну једину. И још приде добију и један бонус: да их за све то нитко ништа не пита.

Апел људи који данас представљају грађане Бегеча, а који су окупљени у СМЗ 'Бегеч' врло је јасан и уопће није спекулативан (ни у политичком ни у неком другом смислу): обавијестите људе о стварима које их се животно тичу и питајте их о њима. Поштујте процедуре које сте сами ставили у законе и статуте, а сада се о њих оглушујете и преправљате их произвољно по принципу: што није написано није ни обавезно, а и оно написано може да се не прочита или тумачи произвољно. Град би могао да препозна потенцијале једне самоодрживе средине каква је данас Бегеч. Људи из Бегеча нису ни људи нити бијесни да тек тако без икакве потребе улазе у сукоб са Градом, већ напротив – нуде сарадњу и искуство. Они знају шта им ваља чинити и свакако су компетентнији да донесу квалифицирану одлуку од бирократа и технократа из јавно-комуналних предузећа који се, парадоксално, воде искључиво једном потпуно приватничком логиком укрупњавања инфраструктуре, централизације и монополизације. А зашто је то тако? Ми не знамо, али мирише на некакве припремне радње за претварање наше јавне, заједничке воде у неко ново агрегатно стање: оно приватно. Тако се некако чини нама са ове стране водоводне мреже. А вама?

Саво Ромчевић

Збор грађана у МЗ 'Бегеч', просторије Културног центра Бегеч, 5. септембар 2015.

Састанак Иницијативе за локалну самоуправу са Саветом МЗ 'Бегеч' и грађанима, 23. март 2019.

Културни центар 'Бегеч', Кино сала

РЕФЕРЕНДУМ У МАЛОМ

Када чујемо реч *референдум*, прво што нам пада на памет јесте Косово. Иако у овом случају референдум никада није организован, величина националне теме и тежина проблема својевремено су заузимали значајан део, како медијског простора, тако и срца грађана. То је нешто о чему се мислило и у мислима опредељивало, без обзира што власт помиње организовање референдума само док чека изборе који би требало да потврде њен легитимитет у доношењу било какве одлуке, па и ове најтеже. У томе, медијској пажњи и јавности измичу *мали* референдуми, које таквим не чини само територија за коју се организују, већ и димензија проблема. А он је најчешће мали јер долази од обичних људи које за срце уједа још нешто, а то су проблеми са којима се суочавају у својим локалним заједницама и које настоје да реше.

Такви референдуми измичу и радару власти што је својеврстан апсурд, јер је одлука грађана на референдум, чак и у локалу, уставом и законом за власт обавезујућа. Но, овај радар очигледно ради по своме. Пали се када власт формално мора да распише референдум, а гаси када воља грађана треба да се уважи прихватањем одлуке коју су грађани већ донели. Такав је био случај у Челареву, једном од четрнаест насељених места под општином Бачка Паланка, која се наслања на град Нови Сад. Директан контакт њихових територија очигледно је обезбедио и неометан проток одлука. Од градоначелника Новог Сада на скупштину општине Бачке Паланке протекла се одлука о одузимању надлежности насељеним местима и њиховим месним заједницама да управљају локалним водоводима, гробљима и другим комуналним делатностима, што су радиле последњих педесет и више година. Иако је ова епохална одлука градоначелника у складу са Законом о комуналним делатностима из 2011. године, она је фаворизовала једну од понуђених могућности по којој надлежности месних заједница прелазе у надлежност општинских и градских јавних и комуналних предузећа. Како се испоставља, она је по грађане најпроблематичнија. Друге могућности нису узете у обзир, јер би оне заправо повећале надлежности месних заједница. По њима би месне заједнице могле да оснивају комунална предузећа или привредна друштва да би наставиле да се старају о комуналним делатностима, и то не само наплатом услуга, него и одржавањем комуналне инфраструктуре.

Рећи да се власт централизује делује сувише очигледно и скоро безлично када је по среди воља и брига људи о оним животним потребама које не могу бити доведене у питање. Главни аргумент грађана је да су водове градили средствима месних самодоприноса пре више од пола века, и то сопственим рукама тако што је свако испред своје куће копао канале за постављање цеви. Како кажу, то је у основи њиховог *власништва*, које је очигледно друштвено. Оно у себе укључује још једну важну ствар, и то је самоорганизовано одржавање водоводне мреже деценијама уназад. А оно што је у основи одузимања надлежности је тржишна памет власти којом ће повећати цене и убирати наплату, али без плана за одржавање постојеће водоводне мреже док не изгради нову, своју. До тада, власт нема план ко и како ће у воду сипати хлор, па се само можемо надати да има план за сузбијање епидемија које могу уследити.

У Челареву и у насељеним местима око њега, 2015. године је организован референдум поводом одлуке општине Бачка Паланка да месној заједници и грађанима одузме надлежност над управљањем водоводом. Референдум као начин непосредног учешћа грађана у одлучивању и управљању јавним инте-

ресом још увек постоји и на општинском и месно-самоуправном, дакле, локалном нивоу. Њихово референдумско питање је било једноставно и гласило је исто као општинска одлука. Дакле, овај референдум је организован да би се преиспитала одлука скупштине општине, а преиспитивање је било такво да је на одлуку већина грађана рекла „не“. Међутим, не само да је власт игнорисала вољу грађана, већ је председник општине поднео кривичне пријаве против свих чланова Савета месне заједнице, очигледно оне која је референдум организовала. Ми не знамо какав је њихов епилог, јер о томе није било речи на збору грађана у месној заједници „Бегеч“, или бар не у извештају са њега. Али оно што јесте у њему писало је да је овај референдум у Челареву одржан. Наиме, неколико месеци након референдума, месна заједница је позвала представника грађана Челарева у Бегеч, да на збору грађанима пренесе искуство њихове борбе поводом проблема који деле. Самостални бегечки водовод је такође под ударом, у овом случају, новосадске власти. Не можемо више рећи под ударом новосадске општине, јер ју је Град недавним изменама свог Статута укинуо. Али то га не спречава да задаје ударце грађанима и месним заједницама које му припадају путем одлука које доноси и шири и на суседне општине, као што је то случај са бачкопаланачком. Но, то и није чудно, јер и у овој скупштини општине и у скупштини Новог Сада одлуке доноси партијска већина Српске напредне странке. Оно што јесте колико зачуђујуће толико и охрабрујуће је да су грађани успели да се окупе око заједничког интереса и да превазиђу формалну територијалност и територијалну претежност партије на власти, тако што су направили *социствену шеришорију* међусобне подршке.

Извештај са поменутог збора грађана у Бегечу садржао је и закључак збора са једногласно донетом одлуком о иницирању референдума поводом намере власти да месној заједници „Бегеч“ одузме надлежност над управљањем бегечким водоводом. Охрабрење грађана да се одваже на референдум стигло је из Челарева, а стиже и из других приградских насеља Новог Сада. Из Степановићева и Кисача, који су поводом истих проблема градској власти предали петицију од више хиљада потписа грађана. Повратну информацију поводом петиције нису добили, као ни одговор градоначелника поводом позива на сасанак који су иницирале месне заједнице и становници ових насеља. Референдум у Бегечу није одржан. Његовом организовању и позивању грађана да се изјасне испречило се гласање на тада расписаним председничким изборима (2017), између осталог и због тога што су чланови успостављеног одбора за референдум активни партијски чланови, те су проценили да би још један позив на гласање произвео засићење код грађана. Ипак, одлучујући моменат за непокретање референдума било је неформално обавештење власти које је стигло до Бегечана и њихове месне заједнице да им расписивање референдума неће дозволити. Власт и избори очигледно обесхрабрују свако самоорганизовање људи и свако покретање инструмената непосредне демократије, и потребно је то да знамо у свакој ситуацији. Изгледа да држава и власт ни не раде ништа друго, јер да раде, поздравили би сваку помоћ и предлог који долази од стране људи. Међутим, власт је слепа и глува, и не зна да игнорисањем људи губи територије које су они већ населили. Упркос таквом ставу власти, људи се и даље међусобно охрабрују и самоорганизују. Да је то могуће, потребно је такође да знамо у свакој ситуацији.

ПРАВО НА БЕГЕЧ

Реч самодопринос у Бегечу још увек нешто значи. То је проблематична реч у којој се може чути социјализам, а по нашем мишљењу и више од тога. Више, иако на први поглед мање. Модернисти из архитектуре би се препознали лако, а у томе су већ имали прилику да уживају и сигурно ће себи приредити још коју. Њихов колега је рекао *Мање је више*. Али у случају Бегеча је реч о сасвим малом, минималном. И то не програму, чак ни захтеву. Није у питању ни платформа, о којој Бегечани не морају бити обавештени. Реч је о циљу, и о једном *Идемо!* Идемо организовати збор грађана, хај'мо ако треба расписати референдум! Позваћемо надлежне да нам се обрате и кажу шта су то намерачили, и како мисле то да изведу.

У питању је водовод људи који су сами изградили. Не само кроз самодопринос, то средство непосредног учешћа грађана у самоуправи које постоји и данас, већ и сопственим рукама. Генерације људи деле то искуство, и они данас постају једна. Једна генерација, један догађај. Градоначелник је затражио да се водовод преда граду. Поред свих законских могућности, он се одлучио на једну од њих. Да је најбоља, требало би и образложити. Али и тада би требало питати људе и пред њима образлагати свој предлог, а он се ни позиву није одазвао. Шаљу се оперативци који би нешто да испослују, а раде под притиском са обе стране: с једне стране градоначелник и његова, не само партијска, већ и коалициона дружина, а са друге људи, Бегечани. И онда се обавезно приклоне. Али срећа је што се овде ништа није десило након одустајања таквих посредника и гласника, односно, њиховог преласка на страну јачег. Водовод је још у рукама грађана Бегеча, иако је процедура спровођења одлуке већ започела. Исправите нас ако грешимо, али у питању су детаљи.

Тако и јесте: у питању је водовод, у питању је детаљ. Бегечки водовод је само један детаљ у много широј слици локалне самоуправе и државе у којој живимо. Државе и града, разуме се. Град је, ево од недавно, одлучио да буде без општина – на страну сада сви његови одговори на приговоре и примедбе јер о томе смо доста говорили – а на примеру Бегеча видимо и какав је са месним заједницама. У крајњој инстанци са људима који у њему живе и раде, односно који га чине и стварају. Град против градоградитеља који су имали прилику да нас увере и шта значи *моћи направиши* један водовод, 25 км цевовода са свим потребним елементима и прибором за његово постављање и одржавање, и шта значи *моћи њиме управљаш*. Од шездесете или шездесет и неке су људи у том послу и имају воду која је данас јефтинија него у „престоничком“ Граду! Ако је градоначелник либералан по питању тржишта, требао би бити и када су људи у питању, и чути њихове аргументе, а пре свега могући аргумент људи који знају шта је економија: Бегеч продаје воду по нижој цени од градске, и то ради већ деценијама уназад. Од људи смо чули још заслуга овог комуналног предузећа једне Месне заједнице, али ће вам они о томе сигурно рећи више и садржајније од нас. Ако је по тржишној памети, новосадски водовод би требало да се преда у руке успешнијем, а то је бегечки водовод који води неколицина људи, углавном ентузијаста – ових који га сада бране и којима у помоћ прискачу сви који деле њихов проблем и обавезу. Људи плаћају свој водовод – плаћају услуге водоснабдевања на рачун месне заједнице која остварује чак и неки вишак који улаже даље у одржавање или преусмерава средства за неке друге потребе; чине то од када су га изградили и учинили сношљивијим живот на периферији инфраструктурног центра какав је Град са његовим предузећима која се још нису протегла до ње. Данас, међутим, то нису у могућности јер је рачун месне заједнице угашен. Опет нечијом

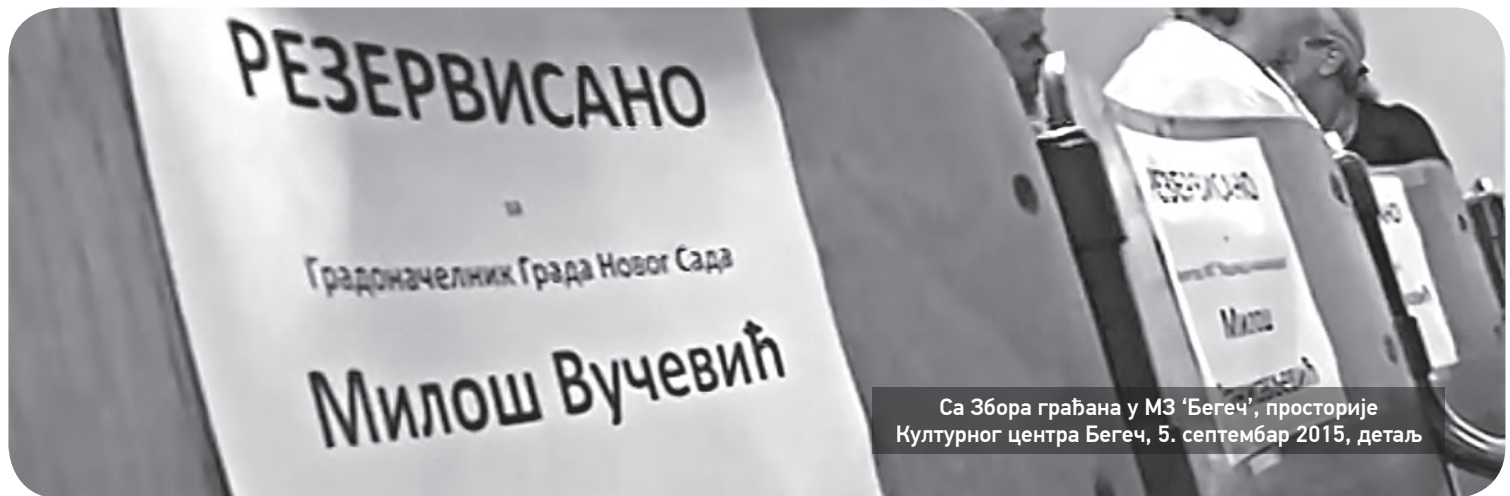
одлуком, а у складу са процедуром, угашен је рачун месне заједнице (градске га одавно немају) и људи сада троше свој водовод и средства која су преостала јер не желе да сакупљају новац од врата до врата и на руке. Ко ће им сутра веровати да су наставили да раде нешто важно и корисно за све становнике села, како га сами називају? Насељено место, приградско насеље или једноставно село, све једно је.

Бегеч не да водовод, а не да ни гробље. Нешто што је самодоприносом грађено сматра се власништвом, колективним, друштвеним, али власништвом и зато на тој речи инсистирају. Нема у њој толико предузетничке или домаћинске логике, колико управо колективног *присвајања* нечега што се колективно и стварало. О случају су медији писали, али не пуно и углавном је једна иста вест преписивана. Ништа од овде написаног у њима није речено, а сама вест се излизала врло брзо и на крају је остала само Одлука градоначелника и, њој као подршка, једна подметачина која је унела панику међу становнике. Јавности је набачено да бегечка вода није исправна за пиће, и сада се флаширана вода користи у јавним установама у том насељу. (Наравно не и културном центру у коме смо је из чесме слободно конзумирали.)

Опструкција је мање-више успела, а Одлука градоначелника је у процедурама. Није страшно, можда можемо да се договоримо? Али како, ако надлежни – дакле одговорни, а не тек гласници – одбијају да дођу. Нису се одазвали ни директори комуналних и јавно-комуналних предузећа, није се одазвао ни Градоначелник лично, иако су имали резервисана места у првом реду. Јер, како смо чули, људи нису против Града, нити су уопште против прикључења бегечког водовода градском, или новосадском. Они једноставно желе да чују о чему се ради и какве ће то последице имати по њих. Да чују колико ће то да их кошта и зашто. Покушали би сигурно да питају за олакшавајуће околности и затраже неку вантржишну разумљивост, јер ипак се ради о заједничком добру – води – о нечему што је друштвено власништво и што је заједничким снагама створено и одржавано – водоводу. Људи желе да управљају и даље, а не само да се склоне и плате колико се од њих тражи. Па већ одавно немамо чиме да плаћамо било шта, а о кризи изгледа само власт може да говори.

Постоји доста разлога за преговоре и могућности које људи виде и предлажу. Удовољавајући себи, наравно! Али за чије задовољство раде они који су на власти? Не, они напорно раде. У име свих? У име свих бирача? Сумњамо, јер, ако раде, зашто одбијају помоћ? Грађани Бегеча не само да нису *проишли*, већ су, сигурни смо, спремни и да помогну. Као што су и за време бомбардовања излазили у помоћ Граду, али о томе заиста не знамо много у овом тренутку, а било би сигурно вредно пажње сазнати и саслушати, и о томе би сигурно било речи и на Збору грађана који су надлежни пропустили.

Грађани Бегеча су заправо управљали сами. Зато и јесу грађани, а не тек и само сељаци. Сељачке масе најалост више немамо, и на њих се народ не може ослонити. Демократије су на њима побеђивале, али су им до сада, исто тако најалост, ускраћивале право на говор, иако су га веома добро разумеле. Говорити не значи бирати, да не буде забуне. Избори и нису нека мисао, пошто се говором саопштава мишљење и оно спроводи у дело које је могуће. Самоиницијатива људи, њихов ентузијазам, пренео се на нас на састанку Иницијативе за локалну самоуправу као добро расположење. Иронијом ове ситуације ослабљен је цинизам власти и она нам након упознавања са људима окупљеним око Месне заједнице Бегеч не изгледа више страном, али ни пожељом. Власт је по себи проблематична, а

Са Збора грађана у МЗ 'Бегеч', просторије Културног центра Бегеч, 5. септембар 2015, детаљ

када је још некаква, па онда и наша, и још у овом тренутку, ко би пожелео да у њој буде када је она нешто што писац и истраживач Давид ван Рејбрुक види као „мердевине пуне оних који куну и псују.“ Та идилична слика можда не одговара ланцима зависности и покоравањима који се вуку партијским структурама у овој држави. Партијске формације газе све око себе и у себи, и тако губе сваку везу са политичком организацијом људи. Тамо нема мишљења ни слободе, а у питању је и даље, не заборавимо, удружење грађана. Према многим категоријама партије су део цивилног друштва. По службеној и државној дефиницији, партија се налази у цивилном друштву, заједно са црквом. Али службена дефиниција партије-државе по дефиницији не постоји, тако да смо, што се ње тиче, препуштени сопственим категоризацијама. Према томе, у питању је удружење грађана које је само организовано као партија. Она има своју структуру, инстанце одговорности и надлежности, те правила понашања, односно одлучивања, пошто је то друштво или удружење које је организовано као партија. То удружење се организује у складу са законима државе у којој се оснива и делује, а њене активности су мање или више прилагођене политичким програмима којима одговарају на захтеве постављене пред друштво у целини и зато су структурно и функционално спремне да постану држава. То званично не пролази, јер службени језик администрације би се аутоматски дезинтегрисао и постао партијски, па се зато он препушта социологији и науци о политици. Још увек је тако, али може ли неко да замисли постојеће партије као организације које одговарају своме појму? Ми мислимо да ни идеалне партије ускоро неће постојати, а Напредњаци таква организација никада нису ни били. У питању је криза државе и пред нама је проблем власти која ће се јавља и без ње. Ништа мање наоружана, ништа мање моћна и опасна. Олигархијска доминација привредним и политичким животом је толика да свако партијски организовано деловање постаје понашање друштва завереника које изван непосредног круга одлучивања ни са ким не разговара. Нема више ни говора ни разговора, а они су нам потребнији него у психоанализи. Сада се само послушати, осматра, прати и избегава директни сусрет са човеком, а завереничке интриге се спроводе и шире као гласине. Оглашивачи, медији и гласила су у тој служби, ако и сами већ нису креатори оваквог политичког простора. Ту су наравно и капацитети већ поменутих гласника који су одустали од базе и преговора са ближњима, што их је начинило пуким медијумима, док је фамозни „бот“ само електронски облик постојања оваквог политичког субјективитета. Можемо ли опште говорити о политици људи у оваквим организацијама?

Наши људи из Бегеча нису завереници, иако су у одличним међусобним односима, и зато нисмо имали прилику да чујемо ни једну инструкцију у вези са тим шта бисмо ми требали да урадимо и како да се понашамо. Дошли су на састанак Иницијативе, пренели нам свој проблем и подсетили нас да смо

имали прилике да се упознамо са њиховим случајем преко званичних докумената које су нам послали. Наиме ми смо тражили неке информације од месних заједница у Новом Саду, и до њих смо морали доћи путем жалбе Поверенику за информације од јавног значаја. У питању су били годишњи звештаји месних заједница и закључци зборов грађана. Из Бегеча смо добили тражене информације и пре личног упознавања могли прочитати записнике са зборов грађана који су се одржали и које су сами иницирали поводом градског притиска на месну заједницу. Било је ту проблема и са сменом Председника савета месне заједнице, као и много тога другог, а важног и довољног да се стекне увид у то како људи учествују у животу своје локалне заједнице и у њој сами *управљају одлучивањем*, а не избором и изборима, иако грађани и бирају своје представнике, односно чланове Савета месне заједнице. Непосредни избори су другачији од представничке изборне утакмице, како с правом називају партијско надметање за изборе у парламент. Доказ томе је што не постоје изборне ујдурме када изабране треба сменити. Зашто би и постојале када не постоји ни цензус нити било који потребан број бирача за легитиман и успешан избор чланова Савета. Али када до тога дође, када се захтева смена Савета или неког њеног члана (а исти би случај требало да буде и са Председником државе, пошто је и он непосредно биран), онда се избори расписују тек пошто се смени тај који вероватно није у стању ни да на изборима учествује, а камо ли да има право да одлучује о њиховом расписивању. Збором грађана је најмање до скоро било могуће изгласати неповерење Савету месне заједнице, а сада то треба сачувати барем у Статутима, јер је Законом о локалној самоуправи та могућност, нипошто симптомално, заборављена. Тумачење овог „заборава“ – нема те могућности као норме, јер је уређено само како и када Савет смењује виша и управна инстанца – може бити место озбиљног правног спора којим ће се или гушити или ослобађати право грађана, па самим тим и њихова политика. Тај проблем је још увек пред нама, јер видимо да се у пракси одавно одвија обесмишљавање месне самоуправе, а са променама закона спроводи се и ускраћивање права људи на самоуправу. Према томе, у питању је свесна одлука и политика људи који владају, њихових организација ма какве оне биле и шта год саме мислиле да јесу и треба да буду, да ускрате изборена права и присвоје заједнички грађено и стварано на овим просторима. Приватизација се спроводи влашћу, а једини легитимитет за то извлачи се из чињенице да се то одвија кроз државу. Државна је дакле одлука да сада буде овако, а не онако, односно да буде ово, а не оно. Људи у њој нису питани ни за шта, нити могу бити питани, пошто држава не мисли и није човек, ма колико се неко идентификовао са њом. Њена улога је толико сумњивија колико се у њој препознаје једино уточиште, а проблем постаје још тежи када се оно доживи и као последње.

NAD GLAVOM – DOM!

Ako bismo napravili uslovnu periodizaciju našeg poraza kao zajednice, mogli bismo reći da se sada nalazimo u trećem od njegova četiri moguća stadijuma: poslije prvobitne destrukcije industrije (i privrede u cjelini) ratnom pljačkom devedesetih, kada smo ostali bez radnih mjesta i koliko-toliko sigurne egzistencije, uslijedila je faza neoliberalnih reformi u njihovoj poluperiferijskoj varijanti tokom dvijehiljaditih, kada je valjalo opljačkano prevesti u legalne tokove kupovinom prethodno pljačkom obezvrijeđene društvene imovine našim novcem koji je doživio preobražaj u mnogim od poreskih rajeva. Sada, u trećem stadijumu, možemo reći da se nalazimo u 'zjenici uragana' privatizacije i ono malo preostalih resursa za koje su nas ranije učili da pripadaju svima i da su neotuđivi: vode, zdravstva i stanovanja, prije svih ostalih.

I baš je *pravo na dom*, pored sve učestalih inicijativa koje se okupljaju oko zaštite rijeka prilikom zločinačke izgradnje MHE, postalo krilaticom oko koje su se okupili ljudi spremni da iziđu na crtu aparatima ove države koja se već nekoliko decenija pokazuje kao najpouzdaniji saradnik kapitala svih boja i njihovih agenata čija krvoločnost u grabeži za profitom prevazilazi i poslovičnu bezobzirnost konkvistadora. Otvoreni kolektiv 'Združena akcija Za krov nad glavom' okuplja pojedince/ce i organizacije koji se bore za ranije ustavom garantirano pravo na stan koje je, kao i mnogo drugih solidarnih i izbornih prava, polako iščezavalo iz novijih verzija ovog pravnog akta koji običavamo zvati najvišim. Za novosadski ogranak ZA KnG čuli smo preko mreža, a onda smo imali priliku i da ih vidimo na njihovom predstavljanju u CK13 negdje sredinom marta mjeseca o.g. Na tamošnjem razgovoru mogli smo saznati da su odlučili razgranati organizaciju i na manje sredine, jer izvršiteljska pošast počela je da se širi i na druge gradove (u najranijim periodima primjene Zakona o izvršenju i obezbeđenju – inače jednom od najobimnijih i najrazrađenijih zakona donesenih u skorije vrijeme, koji je počeo da se primjenjuje od 2011, a u nešto izmijenjenom obliku od 1. jula 2016. godine i čiji je sponzor njemačka organizacija Giz – dominirale su pljenidbe nekretnina, sredstava i pokretnosti uglavnom po Beogradu koji je, kao i u mnogo čemu drugom, najprivlačniji plijen svake *reformске* vlasti) i da je sve više ljudi iz manjih gradova počelo da zove 'centralu' organizacije u Bg, te su odlučili da svoje resurse podijele, ali i da ih ojačaju širenjem organizacije na cijelu Srbiju. Za sada broje preko 150 uspješnih sprečavanja iseljenja, preko 100 solidarnih

ЗДРУЖЕНА АКЦИЈА „КРОВ НАД ГЛАВОМ“ ОКУПЉА СВЕ ОНЕ КОЈИ СЕ ПРОТИВЕ ПРИНУДНИМ ИСЕЉЕЊИМА И ЗАЛАЖУ СЕ ЗА УКИДАЊЕ ПРИВАТНИХ ИЗВРШИТЕЉА КОЈИ ВЕЋ ГОДИНАМА ОКО СЕБЕ УМНОЖАВАЈУ СИРОМАШТВО И БЕСКУЉНИШТВО.

ЦИЉ НАМ ЈЕ ОДБРАНА ДОМОВА НАШИХ СУГРАЂАНА, ПРОТИВ КОЈИХ СЕ РЕДОВНО УЈЕДИЊУЈУ ИЗВРШИТЕЉИ, СУДСТВО, ПОЛИЦИЈА И БАХАТИ ПОЈЕДИНЦИ. ТО ЧИНИМО ПРЕ СВЕГА ТАКО ШТО ЗАЈЕДНИЧКИ НЕ ДОЗВОЛИМО ПОЛИЦИЈИ И ИЗВРШИТЕЉУ ДА ПРИЂУ ТУЂЕМ ДОМУ, НЕНАСИЛНО ИХ ПРИМОРАМО ДА ОДЧУСТАНУ.

У ПРОТЕКЛЕ ДВЕ ГОДИНЕ, ОДБРАНИЛИ СМО ПРЕКО 150 ДОМОВА УГЛАВНОМ У БЕОГРАДУ, МЕЂУТИМ ОВА НЕПРАВДА ДЕШАВА СЕ ШИРОМ НАШЕ ЗЕМЉЕ, СТОГА СМО ОДЛУЧИЛИ ДА СЕ ОРГАНИЗУЈЕМО И У НОВОМ САДУ.

ШТА ЋЕ БИТИ СА СТАНАРИМА ДОСИТЕЈЕВИЋИ?
ШТА ЋЕ БИТИ СА СТАНАРИМА ДЕПРЕСИЈЕ?
ШТА ЋЕ БИТИ СА БИЛО КОЈЕ НАШЕ НА НИШАНЦ ИЗВРШИТЕЉСКЕ МАФИЈЕ?

МИ НИСМО НИ РЕГИСТРОВАНА ОРГАНИЗАЦИЈА НИ СТРАНКА НИ КЛУБ САСТАНАЧАРА, ВЕЋ ОБИЧНИ ЛУДИ КОЈИ СУ СПРЕМНИ ДА СЕ БОРЕ ПРОТИВ НЕПРАВДЕ, И ДА БИСМО НА ОВА ПИТАЊА ИЗБОРИЛИ ПРАВЕДНЕ ОДГОВОРЕ, ТРЕБА НАМ ВАША ПОМОЋ!

БЕЗ ДОМА НИКО!

☎ 066 / 518 41 20
f facebook.com/zakrovnadglavomns
✉ zakrovnadglavomns@gmail.com

građana/aktivista i 9 formlnih organizacija (među kojima je i jedna stranka) koje im svojom infrastrukturom pripomažu u akcijama. Predstavili su do sada najpoznatiji novosadski slučaj prinudnog iseljenja, slučaj porodice Jakšić i upoznali nas sa gospođom Mirjanom koja se, poslije prinudnog iseljenja, i dalje svim sredstvima pokušava izboriti za pravdu, ali to ne može ostvariti pred sudskim institucijama R. Srbije već je pomoć potražila i u Strazburu. Poslije vrlo slikovitog predstavljanja akcija u kojima su učestvovali, kao netko tko se imao prilike susresti sa nekom vrstom 'nekretninskog nasilja' (doduše, moram reći, srećom u 'predizvršiteljsko doba') poželio sam se pobliže upoznati sa hrabrim (mahom mladim) ljudima koji su spremni da preuzmu ne mali rizik prilikom ovakvih sudara sa silom ozakonjene otimačine. Pozvali smo ih i pristali su da razgovaramo. Nekolicina ih se spremno odazvala pozivu pa smo imali zadovoljstvo i da se upoznamo sa njima. Za sebe kažu da su nepartijski organizirani i da ne odbijaju saradnju sa svim onim snagama koje mogu da pomognu u tome da pravo na dom ostane temeljno pravo.

Potreba za organizacijom iskristalizirala se poslije pomenutog slučaja Jakšića i formiranje ZA KnG dešava se nešto malo kasnije od beogradskog ogranka, i za razliku od Beograđana kod kojih se iz pomenutih organizacija koje saraduju u akcijama ZA KnG predstavljaju članovi tih organizacija, novosađani nastupaju u potpunosti kao pojedinci i tako i djeluju. U novosadskom ogranku nema ni organizacija kao članica, već su svi članovi opet isključivo pojedinci. Glavne oblasti djelovanja su im pružanje pravne pomoći (u tom slučaju konsultiraju se sa pravnici koji su im ponudili saradnju – što je za sada opcija u kojoj im pomaže beogradski ogranak, pošto oni za tako što nemaju opstvene resurse, a voljeli bi da u svojim redovima imaju i nekog pravnik koji bi bio rad aktivirati se), podrška u svakoj fazi procesa odbrane, same akcije sprečavanja i ono što u ovim slučajevima može da odigra itekako veliku ulogu za ljude koji su u nevolji i prijati im iseljenje – kupuje se vrijeme i tako se otvara više mogućnosti za odbranu ugroženih. Od 2017. godine i aprilskih protesta, a na temelju programa koji je artikulirala organizacija '7 zahteva' (koja je, kao jedna od rijetkih organizacija koja je u prvi plan isticala socijalne zahtjeve, obuhvatila i pitanje tada sve češćih i bezobzirnijih deložacija) pitanje prisilnog iseljavanja nametnulo se kao krupan i zaseban problem koji je dovoljno velik da se oko njega okupi zasebna organizacija. Dakle, može se reći da je i ovo jedna organizacija nastala iz onoga što zovemo *protestnom organizacijom*.

Materijalna osnova nasilja protiv koga se bore ovi ljudi jeste jedan Zakon. To je Zakon o izvršenju i obezbeđenju i on sadrži jednu već nekoliko puta istestiranu 'fintu' (sjetimo se samo Dinkićeve transformacije dijela SDK u *Nacionalnu* štedionicu, koja je potom privatizirana i danas posluje pod, za mnoge ljude koji su iskusili blagodat izvršenja, zloglasnim imenom Eurobank): naziv *javni* lijepi se na jednu djelatnost koja je po svim svojim karakteristikama čisto privatna i lihvarska, jer nema ničeg javnog u radu privatnih izvršitelja. Kod njih nije javni ni njihov rad, kao što nisu javne ni procedure prema kojima je samim izvršiteljima dato pravo da procjenjuju zaslužuje li neki predmet izvršenje ili izuzeće. Time je u zakon sistemsku ugrađen sukob interesa, a to je mehanizam koji radi na koruptivni pogon. ZA KnG otvoreno se bori protiv izvršitelja i njihove prakse kojoj su izloženi oni najugroženiji. Iako se primat daje konkretnim akcijama na terenu, u borbi protiv zakona kojim su uvedeni privatni izvršitelji organizacija (njen beogradski dio) se

bavi i prigovorima na zakon (razgovor se vodio u vrijeme prije izglasavanja dopuna zakona – *prim. aut.*), a namjera im je da, ako ništa drugo, unesu u zakon odredbu prema kojoj se jedini dom izuzima iz izvršenja. Ovo je brana koju su mnoge zemlje (čak i neke iz okruženja) ugradile u slične zakone. I to je minimum ispod koga ne bi smjelo da se ide.

Imajući u vidu ono čime se, kao članovi GKP, bavimo u svom radu, pitali smo naše goste da li su ikada u svojim akcijama našli na podršku ili su možda dobili pomoć

od strane institucija lokalne samouprave. Treba li reći da, sem medijske pažnje koju su dobili kada su se obratili gradonačelniku i pritiska koji je time stvoren, od saradnje i obraćanja lokalnim (gradskim) institucijama nije bilo neke vajde. Sve institucije radile su na kupovini vremena. Ali, za razliku od naših aktivista koji to rade za ljude, ovi su to obavljali kao uslugu sili vlasti. Od empatije, naravno, nema ništa. Novogodišnji paketići za djecu kojoj je kuća spaljena do temelja najviše je što se od solidarnosti do koje aparatčici mogu

da dosegnu. Dječijoj radosti mora da nije bilo kraja kada su poklone poslagali ispod jelki – u parku.

Na početku teksta rekosmo da uslovno prepoznajemo četiri stadijuma našeg poraza, a nabrojali smo ih samo tri. Poslije ovog, za koji smo rekli da je treći, i upravo smo ga na kontraprimjeru omladinaca iz ZA KnG opisali preostaje još samo jedan: potpuna propast. Ili pobuna. Djevojke i momci iz KnG opredijelili su se za to da to bude ovo drugo.

Savo Romčević

GKP: Od našeg razgovora do danas prošlo je nekih 20ak dana i u međuvremenu su izglasane izmjene zakona o izvršenju. Nimalo dobre, rekli bismo, ali ne i neočekivane. Kako se osjećate kao skoro prve žrtve kriminalizacije solidarnosti koja je tim izmjenama legalizirana?

KnG: Država je napravila nacrt zakona koji samo povećava, a ne rešava probleme. Osim kozmetičkih promena kao što je ograničenje prodaje stana dužnika za iznos komunalnih dugovanja manji od 5000 evra, zakonodavac predviđa i pojačanu represiju nad narodom koji se međusobno brani. Država zapravo nasilno rešava problem kapitalista i bankara, jer isti zbog našeg delovanja dolaze u situaciju da čekaju na gomilanje kapitala, a znamo da je njihova parola „vreme je novac“. Zato su rešili da se udruže protiv dužnika i naroda koji ih brani i novim zakonom predviđaju visoke novčane kazne za svakoga ko se usudi da stane u odbranu prevarenih, siromašnih. Osim toga, fizičko nasilje policije na deložacijama će postati nešto sasvim uobičajeno i legitimno.

Koliko dugo su vas zadržali i kako su se prema vama ponašali policajci u pritvoru? Da li su tražili da nešto potpišete ili vas na bilo koji drugi način zastrašivali? Da li će vas procesuirati i koji će biti vaš odgovor na taj akt podizanja granice institucionalnog nasilja prema svima koji bi da se bore za antikapitalističke vrijednosti?

Na prethodnoj deložaciji u Novom Sadu policija se od samog starta ponašala bahato i nasilnički. Pretili su nam prvo hapšenjem, a onda i je zamenik komandira, gospodin Kovačević zapretio „čerečenjem“ ukoliko se ne pomerimo. Upravo on, kao zamenik komandira i vođa akcije asistencije u izvršenju treba da se ponaša odgovorno i staloženo. Međutim on je bio najagresivniji, konstantno je vikao i pretio okupljenim ljudima. Naše hapšenje nije nešto

što je do sada bila praksa, ali izgleda da policija vežba i sprema se za novi zakon. Nakon što su nam uzeli lične karte, držali su ih preko pola sata, a nakon toga su počeli da nas prozivaju i hapse. Svi smo potrpani u dve policijske marice i jedan automobil. Da bude sasvim jasno, policija je bila svesna da smo ih obavestili da smo bili na javnoj površini i da nismo ništa drugo radili osim što smo stajali i davali vokalnu podršku porodici. Nismo bili naoružani, niti smo ugrožavali ikoga prisutnog. Kao pojedinci i građani smo pitali službena lica koja je njihova namera na tom izvršenju i oni niti su se predstavili niti su pokazali dokumentaciju koja je neophodna kada se poziva policija na iseljenje. Pretili su nasiljem da nam oduzmu telefone kojima smo snimali događaj, što naravno ne smeju da rade. Štaviše glavna prepreka izvršenja je bio kamion, ali oni su odlučili da nas kazne zbog budućih akcija. Naterali su nas da uđemo u maricu uz obećanje da je iseljenje odloženo, što je opet protiv pravilnog postupanja u slučaju odlaganja izvršenja. U policijskoj stanici na Detelinari su se policajci prema nama ponašali uglavnom kako treba, osim zamenika komandira Kovačevića koji je i u stanici nastavio da nas vređa i preti. Svi smo dobili krivične prijave zbog „ometanja službenog lica u vršenju službene radnje“. Nakon što smo dali izjave, pušteni smo iz stanice. Ovo hapšenje i ove komične krivične prijave su samo pokušaj zastrašivanja, ali to im neće poći za rukom. Mi ćemo nastaviti da se borimo za uvođenje prava na dom kao ljudskog prava u našem zakonodavstvu. Nastavićemo da se borimo za prevarene i siromašne ljude protiv kojih su se udružili izvršitelji, sudstvo i policija. Nas 18 je na prethodnoj deložaciji uhapšeno, ali ako nas na sledećem pokušaju iseljenja dođe više, neće smeti da sprovede represiju. Potrebna nam je vaša pomoć, ko god može i želi da se bori sa nama, dobrodošao je. BEZ DOMA NIKO!

Protest protiv prebijanja studenata!
Univerzitetski kampus, Novi Sad, 11. jun 2019.

NAJNOVIJA VIJEST:

Da je vrag odnio šalu potvrđuje vijest da su, nekoliko dana prije preloma našeg biltena 7. juna u večernjim satima, prilikom povratka kući sa filozofskog fakulteta, dvojicu aktivista ZA KnG Marka Đelevića i Mihajla Nikolića napali maskirani i metalnim šipkama i bokserima naoružani pripadnici paramilitarne desničarske agencije za lijepljenje plakata, organizacije koja se samonaziva „Srpska desnica“, a čiji je vođa rado viđeni saradnik vlasti Miša Vacić. Momci iz 'Krova', su u ovom napadu sa leđa (a kako drukčije?), zadobili povrede glave, ruku i leđa, prekriveni su posjekotinama i hematomima, a jednom od njih je slomljen i zub. Ovaj napad samo potvrđuje teze da je ova

nazadna agentura kapitala koja je uzjahala vlast na ovoj našoj opljačkanoj periferiji sve nervoznija, jer polako se i sigurno tope resursi za pljačku i otimačinu. Ostali su im još samo stanovi, voda, zdravstvo i nešto malo još nerasprodatih prirodnih dobara, pošto su krupne zalogaje industrije i ostatka privrede raskupusali skupa sa svojim saučesnicima iz prethodnih kapitalu milih agentura tokom devedesetih i početkom dvijehiljaditih. A kurjaci koje su oko sebe okupili iz dana u dan su gladniji i ulog se povećava. Danas su to krvave glave ovih hrabrih momaka, a šta će biti sutra imali smo prilike vidjeti i pomenutih devedesetih, ali i u periodu od 1933–1945.

Smrt fašizmu, bez doma nitko!

Otvoreno pismo pitalaca gradonačelniku Novog Sada MV-u

I DJECU TUKU, ZAR NE?

Maskirani i dobro utrenirani duet iskusnih tabadžija vjerovatno sa dugogodišnjim stažom nanošenja lakših i težih povreda u petak uvečer polupao je glave dvojici momaka, studentima filozofskog i pravnog fakulteta u Novom Sadu, prestonici AP, evropskoj prestonici kulture za gradove van EU za 2021. godinu, prestonici mira koja na svom grbu ima pticu mira, prestonici... dodajte sami. Odmah sutradan, pretučen je još jedan student, ovoga puta aktivista i organizator protesta '1 od 5 miliona'. Počinioci, u njegovom slučaju, nisu markirani, ali bi se dalo spekulirati. Tri razbijene glave u dva dana, eto skora i posljedice neviđenog pritiska koji vlast preko svojih formalnih i neformalnih poluga vrši na svakoga tko se usudi podići glas protiv nepravde. Ne možemo skrenuti pogled, a ni oteti se utisku da ovaj linč predstavlja direktan odgovor napujdanih crnokošuljaša koji su pošto-poto željeli da naglase i *dora-de* ono što je policija u prethodna dva puta svojom prekomjernom demonstracijom sile u vidu hapšenja tek započela sa aktivistima ZA KnG prilikom njihovih odbrana domova ugroženih porodica čije izbacivanje na ulicu je utanačeno Zakonom o izvršenju i obezbjeđenju. Sada vidimo koje efekte proizvodi i nedavno radikaliziranje ovog zakona do koga je došlo njegovim izmjenama, među kojima se posebno ističe jedna koju vlast uporno ni ne pominje: kriminalizirano je ono što nigdje u slobodnom svijetu nije – ljudska solidarnost. Svaki

vid podrške borbi protiv nepravde u ovoj zemlji sada je stran u ono famozno 'ome-tanje službenog lica', a vidimo kako su se ovoj odredbi obradovali ne samo zadrigli komandiri, žandarmi nabreklih pendreka i redovni zaštitnici reda i kapitala, već i svi oni divni nabildani momci koji, skoro pa uniformisani (crne vojne hlače, cokule/patike, duksevi sa kapuljačama i na 35°, kačketi), špartaju gradom i obilježavaju i snimaju njima sumnjive i nepodobne. Izgleda da je odskora počela i intenzivna predvojnička obuka ovih dobrovoljaca budućih parapolijsko-građanskih patrola nedićevsko-ljotićevskog tipa. A nije da ih se nije na to rajcalo svih ovih godina razim 'Ravnim Gorama', 'Vojnim akademijama' i sličnim obrazovno-zabavnim programima.

Nego, šta nam za sve to vrijeme radi divna gradska, a onda i još divnija autonomno-pokrajinska i republička vlast? Ništa. Gradonačelnik prestonice šuti iza gustih zavjesa gradske mu kuće i sanja neke svoje vodene novosadske snove, gradska policija i njoj slične strukture pokušavaju ova premlaćivanja sa jasnim političkim konotacijama da ugraju u nekakve sukobe između navijačkih grupa spinujući sve vrijeme o tome na svoj isprobani i tupav način, a ministar policijski i parapolijski Nebojša (iz Beograda) nabraja sva nasilja o kojima je bilo šta načuo još od Nabokodonosora do danas, ne bi li se tako predstavio ministrom svih građana, iako znamo da su za SNS kadrove SNS građani i vojnici građanski od

drugih građana, a samim tim i nečije krvave glave možda i nisu tako jako krvave. Zato i pokušaj relativizacije. Jer, šta ima da se priča o pokušajima zastrašivanja (a možda i ubistva?) sada i ovdje, ili da se odgovara na pitanja koja ti se postavljaju (i na koja ti je davanje odgovora u opisu posla), a da se ne spomene, recimo, ona gospođa koja se uredno onesvješćuje po svim SNS cirkuskim atrakcijama u proteklo vrijeme? A ovo je sve samo ne incident nekih tamo napaljenih domoljuba, rusoljuba i dražoljuba. Ovo je već ozbiljno pripremljena i obučena ekipa. Likovi tuku i ne progovaraju ni jedne, smjenjuju se dok tuku kao najuvježbaniji bekovi ili parovi u umjetničkom klizanju, a onda netragom nestaju u mrak iz koga su i potekli.

Zato hajde da se ne pravimo ludi nego da pitamo sve ove velmože vladajuće organizacije, koja se razlila po svim stepenicama ovog društva, od mjesnih zajednica do Ujedinjenih nacija, šta planiraju da rade na zauzdavanju svojih simpatizera koji su očigledno preuzeli inicijativu pa sada tumaraju oko, prave spiskove i profile nepodobnih i premlaćuju prema odnjegovanom im sentimentu i sklonostima? Šta će uraditi na tome da ih pronađu, a onda i da ih kazne, jer ovo više nije slučajnost nego priprema za organizirani zločinački poduhvat, a vrlo dobro znamo kako ekipa iz ove garniture vlasti stoji sa odnosom prema ovim rabotama i njihovim najistaknutijim eksponentima iz prethodnih ne tako davnih vremena. Hoće li se svi redom, počev od upravnika ovom varoši MV, preko ministara (počev od NS) pa do upravnika svih upravnika, njegoveve ekselencije i prvomučenika AV (koji inače ima običaj da zna i šta je đavo večerao) očitovati i potruditi da stanu u kraj zlu i slanče svoje kerove koji su se očigledno sa lanaca otrgli? Ili je to možda samo privid, jer lanci nisu pokidani, a kerovi su – po zadatku pušteni.

Savo Romčević

ДУХ ЗАКОНА О ПЛАНИРАЊУ И ИЗГРАДЊИ

Јавни простори и интерес за јавне седнице на којима се може расправљати о урбанистичким плановима и разлозима који стоје иза њихових измена постали су тема за грађанске активисте и у њеној проблематизацији они учествују заједно са грађанима. Организација таквог заједничког деловања још не постоји, иако се обриси могућег повезивања грађана, њихових иницијатива и активистичких удружења могу назрети. Потреба за тим се недовољно јасно исказује, па постоји опасност да интерес спласне, као што се то догодило са протестима на којима се није пуно расправљало иако се пред сам крај дошло до идеје да је на окупљањима добро разговарати. Али пошто су медијске и изборне слободе избиле у први план, водећу реч имају они којима су најпотребније, а то су грађани који су се страначки или путем листа одлучили за преузимање власти и за шта су потребни фер и демократски изборни услови и слободни медији.

У Новом Саду је покренуто неколико иницијатива, и све су се тицале уређења градског простора, дакле нечега што је у домену урбанистичког планирања и градње, па је за активисте постало важно да се упознају са процедурама како би не само спремно, већ и на време могли реаговати. И утакмица је почела: планови се доносе и мењају по скраћеном поступку (јавном увиду), прави се простор за градњу, а активисти се селе од ћошка до ћошка у настојању да сачувају преостале зелене површине и паркове у граду. Становништво које је временом навикло на окружење које је у питању понекад се укључи у овај сценарио, али му се улога завршава са доласком грађевинског предузећа које га је најчешће поразило у трци за простором који је основ дистрибуције профита у земљи без привреде. Шпекулативна и грађевинска економија

– која најбоље пере прљав новац и онда када у својим темељима нужно не скрива сведоке – постала је једини градоградитељ и покретач иницијатива за урбанистичко планирање.

Како урбанисти сами, па чак и службено кажу, планирање се одвија на иницијативу правних и физичких лица, која су учествовала у акумулацији захтева којима је градска управа детектовала потребе и на основу њих припремила програме за урбанистичко јавно предузеће. Према томе, градске управе су оне које учествују у поступку израде плана, и то је Градска управа за урбанизам и грађевинске послове, која је носилац пројекта израде, док је наручилац посла „у име града“ Градска управа за грађевинско земљиште и инвестиције – некадашње предузеће, а не управа, које је познато по акрониму ЗИГ. Ове управе су најпре институције извршне власти, а тек потом извођачи њених радова, и то не би требало сметнути с ума када се жели разумети процедура израде урбанистичког плана. У чије име се она спроводи или шта је град, сазнајемо у току овог процеса.

Правна и физичка лица нису најпре грађани у овој процедури, они су иницијатори измене плана. Односно, ако и јесу у основи становници града, они су у овом поступку виђени искључиво као власници и у питању је искључиво очување, унапређење и увећање њиховог власништва, због чега и покрећу иницијативе за изменом плана. Као покретачи иницијатива могу се појавити и иницијативе грађана, али и тада је реч о власништву, но које се сматра заједничким и проглашава јавним. Као иницијатори, жеље ових лица се *утирају* у план и они постају пуноправни планери са израђивачима плана. И они нису једини актери када процес отпочне. Јавни увиди доказују да се изградња наставља у сарадњи са још неким учес-

ницима у изградњи. Планирање започиње скупштинском одлуком и довршава се њеним усвајањем плана, а током тог процеса се укључују и ванскупштински окупљени грађани, чему и служи јавни увид предвиђен законима, покојим правилником и закључком још неког органа власти. Без градоначелниковог потписа то не може проћи, иако је он у овој процедури најмање битан. Стварност се може доживети и другачијом, али, како се на њу не бисмо само жалили, потребно је процедурама признати реалност.

Планирање је процес који за Скупштину прати Комисија за планове коју је сама образовала и од које се очекује извештај о томе да ли је план вредан усвајања или га треба одбацити. Скупштина је оформила комисију како би била уверена да је планирање спроведено у општем интересу, јер у скупштини седе људи који представљају све грађане, или барем оне који су изашли на изборе. За оне који нису, предвиђене су прилике да се у процес планирања укључе током јавног увида. Током њега се у планирање укључују сви заинтересовани, и за дискусију се спремају примедбама. Примедбама се приступа дискусији и предлагању решења. Комисија је све време присутна јер прати читав ток израде плана, а он се не одвија само за урбанистичким столом и таблама за цртање. Архитекте и урбанисти су они који тумаче предлоге и њихове утицаје на оно што већ имају пред собом, а то су програми и планови који су у изради и који се можда већ спроводе. Има ли урбаниста преглед онога што је изашло из његовог домена и што се сада одвија на терену, посебно је питање – и њега Комисија за планове не би требало да избегава, већ да управо с обзиром на његов процедурални значај иниситира да га и технички (урбанистички и грађевински) учесници узму у обзир. Грађани и

► њихови коментари се појављују на седници само захваљујући прилици да напишу примедбу, а ову је предвидео у крајњој инстанци законодавац који је нико други до скупштина која је ту пре актуелног сазива и биће ту и након њега. Законом предвиђен јавни увид је место на коме се примедбе стварају, а на јавној седници се оне додатно образлажу с циљем да буду усвојене. Али се на јавним седницама ипак може чути питање грађана да ли су њихове примедбе усвојене. То је тренутак када дух институција излази из лампе коју је компетенција људи протрљала, и не би требало да буде сумње у то да је са седницом закључен процес планирања и да је Комисија спремна да о томе положи рачун Скупштини која ју је за тај посао и образовала. И шта нам овај дух може рећи о планирању?

Пред скупштину се изашло са планом који је генерисао посао управа и јавних предузећа преко чијих је процедура и дошло до иницијалне идеје о томе шта би требало планирати или мењати у постојећим плановима, а на њој је да одлучи да ли је такав план прихватљив и треба ли да буде усвојен или не. Она не зна пуно о визији планера, нити о намерама иницијатора. Скупштина дакле није иницијатор измена, то су, као што смо рекли, правна и физичка лица која имају своје власничке интересе, визије – које такође подлежу власничким правима – и сва друга права која су надодређена власништвом у капиталистичком делу света који настанујемо. И зато је ангажовала стручну комисију, али ни њу није позвала због визија и интереса коју њени чланови с пуним правом могу имати, већ

да би се процедура испоштовала, а она подразумева једноставан принцип: да сви буду питани, а посебно потенцијално заинтересовани. Све то је из перспективе скупштине, а онда и грађана који учествују у јавном увиду и на јавној седници, процес израде плана – што је такође Законом о планирању и градњи дефинисано и да се прочитати ако се чита како је написано и са добром вољом. Ако то назовемо поштовањем духа закона, онда треба рећи и да је то метафора за оно што зовемо политиком, односно способношћу људи да мисле и одлучују у складу не само са својим уверењима, већ и у складу са уверењима других док закључују о томе шта им је чинити пред једном законском и увек написаном нормом.

Планови дакле нису графички цртежи и карте којима се не може ходати – напротив, дух плана ће нам јасно показати пут којим ћемо се кретати, где ћемо се заустављати и где ћемо моћи боравити. Због тога се у планирање укључују и они који немају интерес да очувају и увећају искључиво приватно власништво, већ и оно на коме ће и економски незаинтересовани моћи да се крећу, заустављају и остану јер ће испланирано бити доступно свима. Ако није омогућено да се сви заинтересовани укључе и равноправно питају за мишљење – план се не може усвојити. Аргументација, одбрана и оспоравање предлога су због тога једини начин да се одбрани или одбије нечија замисао и предлог за план, а Комисија је ту да омогући да се разложно води седница после које ће донети суд, али искључиво на темељу једнаког права учесника да говоре о нечему што није ексклузивно право

било које струке, а извршној власти би требало да припадне искључиво протоколна улога. Она је већ имала свој удео у предлогу да се започне са неким изменама, а легитимитет за то јој је дао *само geo* Скупштине, чак и када је већински. Управе које су носилац и наручилац овог посла су већ кодирале намере Градског већа и Градоначелника, који је и стекао увид о томе шта би требало планирати на основу њихове обраде података, односно иницијатива иницијатора израде или измене урбанистичког плана.

Читава процедура показује јасно ко би требало да гради град и ко га гради уколико се она не поштује. *Ко траги траг?* и *Чији је траг?*, питања су која грађани постављају на седницама, а већ неколико година и на улицама. Она су знак да је дошло до прекида ове процедуре, и да је немогуће установити ко доноси одлуке за које је процедурално одговорна скупштина. Скупштина, која није и не може бити иницијатор било каквог плана, пошто су у њој народни посланици, а не народна физичка и правна лица која иницирају измене планова. Улога Комисије је зато најважнија, пошто су у њој стручњаци у име Скупштине, а не у име иницијатора који већ имају експерте који ће уместо њих ући у читав поступак изградње плана. Према томе, Одлука скупштине да се започне са планирањем је пристанак, а не иницијатива. И то пристанак који је одложен док се читав процес не заврши на демократски начин, пошто је он у својој основи политички.

Зоран Гајић

Да ли се урбанистички планови у Новом Саду доносе по мери инвеститора?

ГРАЂАНИ НАЈМАЊЕ УТИЧУ НА ИЗМЕНУ ПЛАНА

У Новом Саду је тренутно у изради преко сто урбанистичких планских документа, како нових планова тако и измена постојећих. Иако за измене тих планова законска регулатива прописује сложен поступак, перцепција јавности је да се они прилагођавају одређеним интересним групама или појединцима, односно да су инвеститори ти који одређују где ће се и шта зидати, а не струка. Због хаотичне ситуације у урбанизму протеклих година, Новосађани су одлучили и да се самоорганизују те су формиране грађанске иницијативе у више делова града са циљем да спрече урбанистичке захвате за које сматрају да негативно утичу на квалитет живота.

Из новосадског Јавног предузећа „Урбанизам“ појашњавају процедуру, наводећи да уз њих и Градску управу за урбанизам и грађевинске послове, у процесу одлучивања о урбанистичким плановима учествују и бројни други органи, организације, јавна и јавно-комунална предузећа, као и заинтересована правна и физичка лица. У самом процесу израде планских докумената учествује читав тим састављен од различитих струка.

– Архитекте, грађевински, машински, саобраћајни, геодетски инжењери, инжењери заштите животне средине, пејзажни архитекти, правници, економисти, социолози и други, док израдом планског документа руководи одговорни планер, односно одговорни урбаниста у зависности која се врста планског документа израђује. Значи, сам документ не настаје вољом једног лица или једне институције – истичу у „Урбанизму“.

ГОДИШЊИ ПРОГРАМ ПОСЛОВАЊА

Како наводе, кровни закон приликом израде докумената просторног и урбанистичког планирања је Закон о планирању и изградњи, али у изради ових докумената морају да се примењују важећи прописи из различитих области. Планска документа се израђују на основу планова вишег реда, услова прибављених од органа, организација, јавних и јавно-комуналних предузећа, важеће законске регулативе и других података од значаја за израду плана. У зависности од тога за кога се обављају послови урбанистичког и просторног планирања, различит је

ИЗМЕНЕ И НА ЗАХТЕВ ИНВЕСТИТОРА

У ЈП „Урбанизам“ потврђују да се планови могу мењати на захтев грађана или правних лица, али прецизирају да то није у њиховој ингеренцији, односно да о променама то предузеће не одлучује самостално.

– Основ за покретање процеса израде планске документације изван основног Програма је иницијатива заинтересованог правног или физичког лица која се подноси преко Градске управе за урбанизам и грађевинске послове. Уколико постоје оправдани разлози да се са урбанистичког и просторног аспекта приступи изради измена допуна Плана, односно изради новог плана ЈП „Урбанизам“ прибавља претходну сагласност градоначелника Града Новог Сада да се приступи изради измена и допуна Плана, односно израду новог плана – прецизирају из ЈП „Урбанизам“.

и основ за покретање поступка израде планских докумената, додају у „Урбанизму“.

– Основ за покретање процеса израде планске документације је Годишњи програм пословања ЈП „Урбанизам“ Завод за урбанизам Нови Сад, односно годишњи Програм уређивања грађевинског земљишта за задатке које ЈП „Урбанизам“ ради за потребе оснивача – поручују у „Урбанизму“. Указују да је наведени годишњи Програм збир задатака које су предложиле надлежне градске службе, јавна и јавно-комунална предузећа, месне заједнице, грађани...

Иначе, Законом о планирању и изградњи је утврђено да се плански документи израђују за временски период од највише 25 година. Законом нису дефинисани и утврђени критеријуми за израду измена и допуна планских докумената него се исте раде према потребама.

– У Граду Новом Саду тренутно је на снази преко 200 планских докумената (регулациони планови – планови детаљне регулације, планови генералне регулације; генерални план, просторни планови). Они су доношени у различитом временском периоду у претходним деценијама – кажу у „Урбанизму“.

СЛАБ УТИЦАЈ ГРАЂАНА

Фазе у изради урбанистичких планова су: Одлука о изради плана, рани јавни увид и Нацрт плана. Одлука о изради подлеже верификацији од стране Комисије за планове и доноси је Скупштина Града.

– Након доношења Одлуке о изради плана од стране Скупштине Града, обавља се поступак раног јавног увида у материјал приређен за рани јавни увид. Градска управа за урбанизам и грађевинске послове организује рани јавни увид у циљу упознавања јавности са општим циљевима и сврхом израде плана, могућим решењима за развој просторне целине, могућим решењима за урбану обнову, као и ефектима планирања – наводе из „Урбанизма“.

Прецизирају да у току трајања раног јавног увида сва заинтересована правна и физичка лица имају право подношења примедби, предлога и сугестија и те сугестије, примедбе и предлози могу утицати на планска решења.

– Рани јавни увид обавља се излагањем материјала у приземљу пословне зграде ЈП „Урбанизам“ Завод за урбанизам Нови Сад, Булевар цара Лазара 3, у просторијама месних заједница које су у обухвату за који се израђује плански документ, на интернет страни јединице локалне самоуправе, на интернет страни доносиоца плана, као и на интернет страни ЈП „Урбанизам“, Завод за урбанизам Нови Сад, www.нсурбанизам.рс у делу рани јавни увид и траје 15 дана. Изради нацрта се приступа по окончању раног јавног увида – наводе даље у „Урбанизму“.

Након тога градоначелник Новог Сада утврђује Нацрт плана и излаже га на јавни увид (као и код раног јавног увида).

– У току трајања јавног увида ЈП „Урбанизам“ је дужно да обезбеди присуство стручног лица (руководиоца израде плана и сарадника) који стоје на располагању заинтересованој јавности за додатне информације, појашњења и образложења. Након спроведеног јавног увида, ЈП „Урбанизам“ сачињава Извештај о спроведеном јавном увиду где заузима став поводом сваке примедбе, предлога и сугестије (да ли примедбу прихвата, не прихвата, делимично прихвата или иста није основана) – указују из „Урбанизма“ додајући да је онда на реду јавна (отворена) седница Комисије за планове Скупштине Града Новог Сада, на којој обрађивач плана износи став поводом сваке поднете примедбе, предлога и сугестије.

– Подносилац примедбе може образложити примедбе пред Комисијом и дати додатна појашњења. Јавној седници Комисије за планове могу за присуствују сва заинтересована правна и физичка лица – додају из „Урбанизма“.

Након те седнице, Комисија за планове на затвореној седници доноси закључак по свакој поднетој примедби и сачињава Извештај о обављеном јавном увиду у Нацрт плана, који се затим шаље обрађивачу плана да сачини коначну верзију Нацрта плана која се доставља Скупштини Града на доношење.

– Како се ради о општем акту који доноси Скупштина Града, могуће је поднети предлог за измену и допуну предлога планског документа који је стављен на дневни ред, у форми амандмана у складу са пословником Скупштине Града Новог Сада („Служени лист Града Новог Сада“, број 64/16) – кажу у „Урбанизму“.

УСМЕНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ

Иначе, према подацима тог јавног предузећа, у Новом Саду су тренутно у изради 103 планска документа, као нових планова или као измена и допуна (64 плана детаљне регулације, 37 планова генералне регулације, генерални урбанистички план и просторни план подручја посебне намене).

– Што се тиче важеће просторно-планске документације, ЈП „Урбанизам“ пружа усмене информације у директном контакту са корисницима сваког радног дана у периоду од 10 до 12 часова. Корисници могу добити информације о планираној намени парцела, односно локације и о дозвољеној изградњи према важећем планском документу, информације о дозвољеним радовима на објектима, информације о поступку легализације тј. озакоњења изграђених објеката, информације о могућностима и условима парцелације одређених парцела, информације о важећој законској регулативи у области планирања и урбанизма и сродним делатностима итд. Уколико су за поједине парцеле планови у поступку израде, биће упућени даље ка стручним службама – кажу у „Урбанизму“.

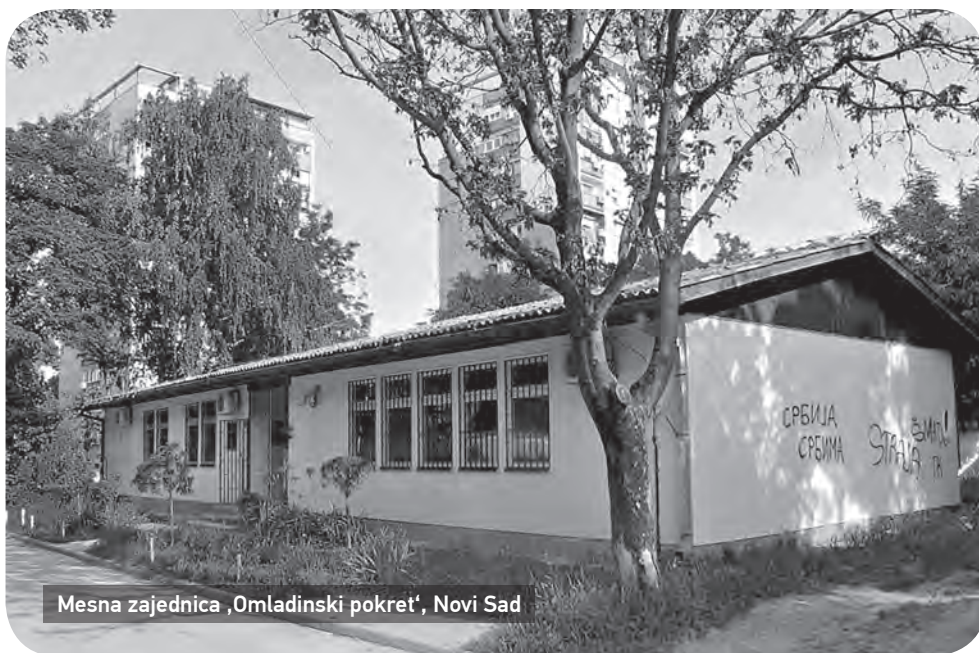
Далибор Ступар

УПРАВА ЗАКАЗУЈЕ СЕДНИЦЕ

Велико огорчење грађана изазива чињеница да се јавне седнице Комисије за планове Скупштине Града Новог Сада заказују у року од дан или два, увек у раним јутарњим часовима, због чега многи не могу да им присуствују. У ЈП „Урбанизам“ одбацује критике одговарајући да заказивање термина седнице није у њиховој ингеренцији.

– Обавештење о одржавању јавне седнице објављује се у дневним новинама Дневник, а целокупан поступак је у надлежности Градске управе за урбанизам и грађевинске послове – кажу у ЈП „Урбанизам“.

DA LI ZNAMO ŠTA SE PLANIRA U KOMŠILUKU?

Mesna zajednica 'Omladinski pokret', Novi Sad

Posmatrajući prostor u kom živimo, kao i samim svojim delovanjem u njemu, možemo uvideti koliko graditeljske intervencije imaju veliki i jak uticaj na javna dobra. Ova moć graditeljstva ne ogleda se samo u uticaju na urbana javna dobra, niti samo u urbanim sredinama, već su veoma često u pitanju prirodna, kulturna i druga zajednička i javna dobra. Njihovo postojanje, opstajanje i kvalitet, usko su isprepletani, koliko i potrebe za njima u jednom društvu, i u svakom pojedincu, a pravna sredstva kojima kao građani raspolazemo u njihovoj odbrani, ograničena su. Dešava se da je u borbi protiv izgradnje minihidroelektrana koje nepovoljno utiču na rečna bogatstva i okolni biodiverzitet jedan od ključnih momenata izdavanje građevinske dozvole za izgradnju takvog objekta. Na sličan način, najjači zakonski argument za građanski uticaj na nepovoljnu gradnju u urbanom tkivu biva prisutnost zaštićenih prirodnih vrsta koje bi izgradnjom neželjenog objekta bile uništene.

Slušajući tokom 2018. godine iskustva aktivista i aktivistkinja iz zemlje i regiona koji su se u svom radu susretali sa ovakvim problemima, kao izrazito važan momenat istakao se prvi kontakt stanovništva sa informacijom o prostornim promenama koje se planiraju u njihovom okruženju. Scenariji koji su se u najvećem broju slučajeva odvijali tako što je „pojedinač slučajno načuo“ da se tako nešto planira, jasno ukazuju na neadekvatnost i neefikasnost u metodama obaveštavanja građana o budućim promenama koje ih se najdirektnije tiču.

Pravni i društveni mehanizmi koji se sprovode kako bi se regulisalo ovo pitanje omogućuju (ili pak ne!) građanima da

se uključe u procese donošenja odluka i pravovremeno reaguju i time karakterišu uređenost i razvijenost društva u celini, kao i njegove prioritete i tendencije daljeg razvoja. Ovo je bio motiv za sprovođenje istraživanja o *Modelima informisanja građana o promenama u prostornom i urbanističkom planu na nivou mesne zajednice* u Novom Sadu, početkom 2019, koje je imalo za cilj da kroz analizu trenutne prakse ispita praktične i u ovom trenutku ostvarive mogućnosti za poboljšanje informisanosti, samim tim i povećanje participacije građana u prostornom planiranju grada Novog Sada.

ZASTO INFORMISANJE O PROSTORNIM I URBANISTIČKIM PLANOVIMA?

Prostor, kao fizička manifestacija vrednosti jedne zajednice, verno oslikava najdominantnije uticajne faktore u njoj. U kapitalističkim društvima, to je akumulacija kapitala, a do koje mere će ostale potrebe korisnika prostora uspeti da budu zadovoljene zavisi od mnoštva ostalih, manje uticajnih faktora, koji skupa takođe reflektuju sveukupne vrednosti te zajednice. U većim, pa time i kompleksnijim zajednicama poput gradova, zadovoljenje ličnih kriterijuma svakog člana zajednice u prostoru koji svi delimo svakako nije lak zadatak i predstavlja stalni izvor oprečnih stavova i mogućih konflikata, ali time naglašava i potrebu za stalnim i otvorenim dijalogom.

Mehanizmi za komuniciranje sa građanima i njihovim potrebama imaju za cilj da usaglasе različite uticajne faktore, podstaknu institucije da pronalaze najbolja moguća rešenja te minimiziraju greške,

koje su u oblasti urbanizma nedopustive zbog neposrednosti i dugotrajnosti njihovih negativnih posledica na svakodnevni život ljudi. Manjak dijaloga, sa druge strane, pored direktnih negativnih posledica razvoja grada koji ne ide u pravcu zadovoljenja stvarnih potreba stanovništva, takođe povećava, u određenoj meri uvek prisutan otpor stanovnika prema novom i drugačijem, ka neminovnoj transformaciji gradskih prostora, zato što se svaka intervencija, nezavisno od njenog kvaliteta, opravdano doživljava kao nametnuto rešenje. Uz to, ovakve okolnosti dodatno smanjuju motivisanost građana da se interesuju za razvoj grada i promene u neposrednom okruženju jer se utvrđuje utisak o predodređenosti i nemoći pojedinca da utiče na donošenje odluka, što rezultira potpunom desubjektivizacijom građana u ovim procesima.

Važno je istaći da smo kao članovi zajednice odgovorni i za sve ono što (odlučimo da) ne uradimo, te da se vrednosti zajednice ogledaju (u ovom slučaju u prostoru) i kroz sve što, bilo kao pojedinci ili institucije, u okviru svog polja delovanja nismo artikulisali i uredili.

Tokom predavanja „Participativno upravljanje prostorima“, održanog 16. maja 2016. u Centru za kulturnu dekontaminaciju u Beogradu, Dovani Alegreti nam govori o dvema vrstama međusobno isprepletanih participativnih praksi: **participaciji pozivanjem** – od strane institucija, i **participaciji irupcijom** – samooorganizovano građansko okupljanje i zauzimanje javnog prostora (fizičkog, medijskog ili virtuelnog), sa ciljem jasnog izražavanja svog stava, koje nastaje zbog nepostojanja adekvatnih otvorenih mehanizama posvećenih tome od strane institucija (predavanje možete pogledati posredstvom sledećeg linka: <https://www.youtube.com/watch?v=DUFMn6QY5wE&authuser=0>).

Pored neodobravanja i težnje da se održi ekskluzivnost u bavljenju prostornim planiranjem, postoji tendencija institucija da diskredituju i kriminalizuju pokušaje participacije irupcijom, a logično je uvideti da će se oni pojavljivati utoliko više ukoliko su priznati legitimni načini za uključivanje građana smanjeni, nejasni ili nefunkcionalni. Po Alegretiju, međutim, ove dve vrste participacije uvek idu jedna uz drugu (mada ne nužno i istovremeno), jer uključivanje građana u proces planiranja podrazumeva i vrstu suprotstavljanja – sukobljavanja mišljenja ljudi različitih interesa i ideja, ali i poziva na dijalog, neophodan da bi se došlo do održivih i optimalnih rešenja za sve učesnike u zajednici.

Ohrabruje saznanje o praksama koje priznaju obe pomenute vrste participacije, i možemo samo zaključiti da dinamika suprotstavljenih strana doprinosi živosti i autentičnosti razvoja gradova. Od nje je svakako nemoguće pobeći, ona je neizostavni i nužni element unapređenja i društva i prostora. Stoga ovu dinamiku, u kojoj informisanost građana kao početni uslov ima fundamentalni značaj, treba podići na što viši nivo, poboljšati, otvoriti za nove mogućnosti i uključiti sve neophodne subjekte za dostizanje što viših ciljeva na što efikasniji i ugodniji način.

ZAŠTO INFORMISANJE NA NIVOU MESNIH ZAJEDNICA?

Kako participativno prostorno planiranje nalazi svoj oblik u sve većem broju gradova u svetu, a modeli komunikacije bivaju sve raznovrsniji i direktniji, raste i broj različitih pokušaja da se obaveštavanje građana sa ciljem uključivanja u proces planiranja modernizuje i poboljša (različite vrste platformi, aplikacija, dežurnih telefona i sl.) U Novom Sadu, međutim, do sada nema značajnih pomaka u ovom pravcu.

Pri ovoj konstataciji isključujemo novine koje je sa sobom donela opšta digitalizacija institucija, čineći informacije dostupnim putem interneta. Prostorni planovi time jesu donekle dostupniji građanima, ali to ne znači da smo mi o njima i promenama koje donose bolje obavješteni, pošto ih moramo sami, vrlo ciljano i prethodno upućeno, potražiti na adresama institucija. Obaveštenja o aktuelnim planovima koji su u izradi mogu se naći u prostorijama i na internet stranicama institucija, ali se čitav trud gradskih struktura da ovakve informacije dođu do stanovništva kojeg se to direktno tiče svodi na rad mesnih zajednica.

To mesne zajednice čini izuzetno važnim institucionalnim subjektom i kanalom informacija, kako u smeru od institucija ka građanima, tako i od građana ka institucijama, naročito kada uzmemo u obzir pokrivenost svih socijalnih grupa. Praksa i zakonski okviri podrazumevaju da su gradske institucije, odnosno uprava Grada, u obavezi da, mesnoj zajednici, koja je obuhvaćena urbanističkim planom koji se menja, proslede planove i obavještenje o trajanju javnog uvida (za rani javni uvid od marta 2019. u obavezi su samo da ih postave na svom sajtu u elektronskom formatu). A mesna zajednica je, sa svoje strane, u obavezi da javnost o ovome obavještava kačenjem obavještenja na oglasnu tablu mesne zajednice.

Kako se u Novom Sadu još uvek čeka Odluka o mesnim zajednicama koja će biti usklađena sa novim Statutom, teško je precizno navesti zakonske mogućnosti delo-

ANALIZA REZULTATA

Zaključak koji dele službenici u mesnim zajednicama i predstavnici građanskih inicijativa je da se isticanje relevantnih obavještenja događa prema minimalnom zakonskom okviru, i da se dodatne metode ne osmišljavaju i ne upotrebljavaju. Obe grupe ispitanika govore da je kačenje obavještenja na oglasnoj tabli mesne zajednice nedovoljno, i da je poželjno raditi na povećanju obavještenosti o ovim pitanjima, ali i ističu da građani ne primećuju i ne reaguju na obavještenja koja ih se naočigled ne tiču lično. Uz to se slažu da obavještenost građana otežavaju prečeste izmene u planovima na određenoj teritoriji, manjak resursa mesnih zajednica da ovu praksu unaprede, nedovoljna angažovanost medija oko ovih tema, kao i generalno nepoverenje građana u institucije.

Kao jedina istaknuta razlika između mišljenja može se navesti generalni

utisak mesnih zajednica da problem obavještenosti građana nije prioritetan, i da unapređenje prakse po tom pitanju ne zavisi u značajnoj meri od rada same mesne zajednice, dok predstavnici inicijativa ističu da je poštovanje postojećih procedura na nivou mesnih zajednica i njihovo unapređenje od ključne važnosti za građansko uključivanje u proces planiranja grada i njegovo poboljšanje.

Obe grupe ispitanika nude konkretne predloge metoda kojima bi se moglo raditi na povećanju obavještenosti građana. Ti predlozi su međusobno usklađeni i dopunjuju jedni druge, a podrazumevaju pojačane aktivnosti mesne zajednice, medija, zajednica stanara, ali i edukaciju i podizanje svesti građana o važnosti i mogućnostima njihovog uključivanja u procese odlučivanja o prostornom uređenju. Za sve navedene predloge potrebna je podrška institucija i Gradske uprave.

vanja i zaduženja mesnih zajednica danas. One postoje sa ciljem da građanima služe u procesu upoznavanja sa promenama u neposrednom okruženju, ali pre svega u definisanju svog kolektivnog stava kroz rad Saveta i organizovanje Zborova građana kako bi se demokratski komuniciralo sa nadležnim institucijama, međutim, u kojoj meri se danas ovo zaista i događa, bila je tema istraživanja.¹

Intervjuisane su mesne zajednice užeg gradskog područja (bez prigradskih), i predstavnici 5 aktivnih građanskih inicijativa nastalih udruživanjem građana oko neslaganja sa planovima promena u neposrednom okruženju. Od pomenutih pet inicijativa, jedna je nastala 2015. godine („Sačuvajmo park kod muzeja Vojvodine“), jedna 2017. („Sačuvajmo parkić u Futoškoj“), i tri inicijative 2018. godine („Ne damo livadicu“, „Sačuvajmo Liman od betona“ i „Sačuvajmo zelene površine - Telep“). Svih pet inicijativa nastaju sa ciljem zaštite zelenila na do tada javnom (ili korišćenom kao takvom) prostoru.

U periodima kada postoje otežavajući uslovi za delovanje u cilju unapređenja funkcionisanja zajednice, važno je izdvojiti pogodne praktične mogućnosti za poboljšanje, najlakše ostvarive u datom trenutku.

Metode koje bi zahtevale značajne resurse i uvođenje radikalno drugačijih procedura rada Saveta i referenata uprave u mesnim zajednicama se procenjuju malo izvesnim u trenutnoj situaciji.

Ono što je značajno lakše izvodljivo, a jednako važno, jeste unapređenje već postojećih kanala. Od svih istraženih, ističe se već uspostavljen kanal sa potpuno neiskorišćenim potencijalom koji se može veoma lako iskoristiti:

Iako su predstavnici mesnih zajednica u izrazito malom broju slučajeva to spomenuli, **21 od 47 MZ** (45%) ima već napravljenu **Facebook stranicu**, koja u manjoj ili većoj meri funkcioniše. Ove stranice nisu standardizovane, i nejasno je ko ih vodi, ali svakako predstavljaju svojevrsan kanal komunikacije koji već postoji. Broj pratilaca ovih grupa je od 26 do 1115, u proseku 344. Ono na šta bi se moralo uticati jeste da se **obavještenja vezana za promene u prostoru nađu među objavama na ovim stranicama**, što do sada nije slučaj, a što bi moglo da se uredi odlukom na nivou Grada ili Statutom svake MZ ponaosob. Važno bi bilo da ove objave obavještenja budu **obavezne** i da sadrže **jasna i jednostavna uputstva** za zainteresovane građane, kakve akcije mogu poduzeti.

Kako stvarna obavještenost građana o promenama planova ne podrazumeva puko prosleđivanje informacija građanima kao pasivnim primaocima, već i mogućnost da se ti planovi zaista razumeju, da se na njih reaguje i prati njihov dalji razvoj i status, mesnim zajednicama se savetuje da se zainteresovanim građanima predoči mogućnost **pristupstva tumača planova**; da organizovanjem zborova građana podstiču građane da ispituju, odrede i artikuliraju stavove većine po pitanju promena u njihovom okruženju i da se Saveti mesnih zajednica što aktivnije uključe kao posrednik u komunikaciji između građana i

¹ Đinić, M. (2019). Modeli informisanja građana o promenama u prostornom i urbanističkom planu na nivou mesne zajednice (istraživanje podržala organizacija zajednicko.org).

► nadležnih institucija kroz dalje faze izrade i implementiranja planova.

Druga preporučena intervencija, daleko radikalnija ali možda i hitnija, bila bi **pojačana pravna zaštita svih preostalih javnih (ako ne i privatnih) zelenih površina u gradu**, koja podrazumeva pre svega formiranje **katastra zelenih površina** u gradu. Procenjuje se da je ova mera neophodna i urgentna, kako iz razloga da se dovede u ravnotežu nepovoljni uticaj koji manjak zelenila već ima na trenutne uslove života u gradu, tako i da

bi se uvažio sve izraženiji stav građana da sačuvaju zelenilo u svom okruženju i po ovom pitanju ostvare svoju potrebu da utiču na prostorno planiranje.

Možemo zaključiti da, iako nemaju mogućnost direktnog uticaja na odlučivanja o promenama u prostoru koji administrativno obuhvataju, mesne zajednice bi trebalo da taj prostor prepoznaju kao svoj važan resurs, sa svim njegovim kvalitetima i praktičnim i simboličkim značajem za zajednicu, i da odgovorno koriste sve mogućnosti svog delovanja u cilju njego-

vog adekvatnog i održivog korišćenja i razvoja.

Uz ovo treba napomenuti, da se odgovornost mesnih zajednica ne svodi samo na probleme u okviru granica jedne jedinice, već da se stanja i delovanja svih mesnih zajednica u gradu međusobno prožimaju kao i njihovi prostorni i društveni procesi, te da proces samoupravljanja i samoorganizovanja mora ići i u pravcu povezivanja i stvaranja jedinstva i celine sa opštim i zajedničkim interesom.

Milena Đinić

GRAD ZRENJANIN I NJEGOVI HEROJI

Iako formalno osnovani tek 2014. godine, mislimo da aktiviste Zrenjaninskog socijalnog foruma (ZSF) s pravom možemo da nazovemo „veteranima“, a sam ZSF pionirskom OCD. Njihovi osnivači i članovi borili su se na mnogim frontovima ljudskih i radničkih prava još od ‘ranih’ tranzicijskih vremena uništavanja ostataka industrije u ovim krajevima i ova dugotrajnost /istrajnost njihove borbe rijetki su i u mnogo širim okvirima. Kao crvena linija svih borbi o kojima možemo čitati i na njihovom sajtu (www.zsf.rs) provlači se isticanje nužnosti (gotovo apel!) učešća ljudi/građana u borbama za sopstvena prava – a na prvom mjestu pravo da se ljude *pita* i da oni sami odlučuju o pitanjima koja ih se neposredno tiču.

Zrenjanin, grad-heroj borbi za ljudska i radnička prava kao da je ponio najteže breme prvobitnog udara na radnički pokret i politiku na strani ljudi, baš zbog relativno velike ‘gustine’ industrije u i oko grada. Slučaj ‘Jugoremedije’ znaju svi koji su se početkom dvijehiljaditih interesirali za emancipatorične politike i njihov život izvan akademskih krugova, za njihovo prihvatanje od strane radnika. Časopis ‘Republika’ Nebojše Popova čitali smo kao studenti, a danas pokojni teoretičar društva, antiratni i aktivista u borbi za radnička prava bio je inspirator i idejni pokrovitelj radničkih gibanja koja je nastavio i ZSF i koja traju i do danas. Scena na kojoj nastupaju bitno je promijenjena: ‘Jugoremedija’ će, poslije inicijalnog uspjeha da koliko-toliko sačuva dostojanstvo radnika koji su ju, uz učešće države od 42%, oživjeli kao a.d., najvjerovatnije biti progutana u stečajnoj magli u kojoj je imovina fabrike ponovo na dobošu i čekaju se samo još pravne pokrivalice pa da i ona bude rasturena i prodata za onaj poslovični dinar. Uzurpator licenci za lijekove (inače jedan od podšefova partijskog političkog udruženja koje se već dugo zove eSPeeS), nematerijalne imovine ovog preduzeća koju je zakupio od njega, i koju od 2016. godine i proglašenja bankrota ‘Jugoremedije’ (čijoj je propasti, kako to biva, i sam nemalo doprinjeo), odbija te iste licence (inače najvrijedniji dio imovine) da vrati matičnom preduzeću, mudro šuti i ne odgovara na pitanja, država se brani nenadležnošću u stvarima zbog kojih države, inače, u normalnom svijetu i postoje, a radnici čiji životi će na ovaj način biti dodatno uništeni, kao da više ne predstavljaju ni onu famoznu ‘kolateralnu štetu’, već prije *pokaznu vježbu* svima onima koji se usude usprotiviti ovom ‘novom valu’ čišćenja našeg društva od svakog oblika svojine koja nije čisto i najbrutalnije privatna.

Na rubovima radničke borbe iz ove faze, ZSF se danas i dalje bavi stanjem radništva u manjim privatnim firmama, sa posebnim naglaskom na zabranama sindikalnog organizovanja, povredama radničkih prava od visine najamnina, ugrožavanja prava osjetljivih grupa radnika (trudnice, invalidi), ali i onim pitanjima koja pre-

Branislav Markuš, ZSF

vazilaze okvire čisto radničkih prava. Organizuju javne događaje i trbine kojima pokušavaju da obavijeste i osvijeste ljude na to koja su im prava i na koji način se danas ugrožavaju od strane onih koji bi da su stoprocentni vlasnici uslova života svih onih kojima, navodno, tek obezbjeđuju i organiziraju uslove za rad. Objavljuju svoje biltene i pišu tekstove na veoma posjećenom sajtu, te analiziraju propise i zajedno sa ljudima organiziraju radionice na kojima uče kako se izboriti sa deregulacijskim tendencijama kojima vladajuća elita, metodom spržene zemlje, nastoji očistiti teren i pripremiti ga za finalni privatizacijski udarac. Bave se i komunalnim temama, a ako se uzme u obzir hronično katastrofalno stanje sa pitkom vodom što predstavlja otvorenu ranu na Zrenjaninu (otkako znamo za njega), onda je jasno da te komunalne teme zadiru i u same temelje života ljudi ne više kao društvenih, nego i bioloških bića. Pored pitanja vode, nismo mogli a da se ne osvrnemo i na u javnosti u skorije vrijeme najvidljiviju borbu za ‘simboličke temelje’ grada i antifašističku tradiciju koju, ipak, baštini u obliku skoro okončane borbe za pravo da se ljudi pitaju žele li zadržati ime svog grada ili ga mijenjati. Ova borba kao da je malo preнула iz drijemeža stanovnike Zrenjanina, pa se sada otvaraju i neka druga pitanja o kojima smo željeli saznati nešto više.

Zbog svega toga smo posjetili prijatelje iz ZSF u njihovim prostorijama u Zrenjaninu, gradu koji je početkom dvijehiljaditih bio uzor za Novi Sad, u to vrijeme bio potpuno ispražnjen od svijesti radnika o tome da je moguće bilo šta drugo sem onoga što se na-

meće od strane vlasti i privatizacijskih krugova. Sa Branislavom Markušom i Miroslavom Samardžićem pričali smo o stanju na zrenjaninskoj političkoj sceni i perspektivama i tendencijama danas postojećih organizacija (mahom civilnog društva) u aktivističkom i političkom smislu, a onda naknadno i formulirali nekoliko pitanja koja, skupa sa odgovorima koje smo dobili, prenosimo u cijelosti. Odgovore nam je poslao Brane Markuš.

GKP: Pitaju li ljudi vlast (za zdravlje) čak i kada ih je malo ili tek nekoliko?

ZSF: Prvo se mora reći, bar iz našeg ugla gledanja, šta je vlast, pogotovo „na lokalnu“. Zašto je to bitno? Zato što se oni ponašaju kao agenti svojih partija, a ne kao građanski predstavnici, tako da ovo „na lokalnu“ ne znači građanima ništa jer gotovo po pravilu nema ko da ih čuje i onda je više nago jasno zašto se „takvima“ niko i ne obraća.

Zato bih odmah nedvosmisleno rekao: ne da slabi uticaj ljudi na odluke lokalne vlasti nego takvog uticaja nema. Znam da ćemo se odmah setiti primera Zrenjanina i otpora građana prema promeni imena grada ili par protesta oko nekih izgadnji splavova. Tu je uticaj građana pobedio pokušaje da političari nametnu svoja rešenja bez građana, iz očigledno svojih ličnih interesa. Ali to ne bi trebalo da budu po neki „svetli“ primer već svakodnevna stvar. Dakle iz tog razloga tvrdim da su građani pre svega namerno isključeni u donošenju odluka. Skupštinske debate u lokalnoj skupštini grada ne možete čuti, sve odluke vlasti na lokalnu sazna te tek kada se one donesu. To se najbolje vidi kada je Predsednik države prilikom posete povodom postavljanja kamena temeljca jednoj fabrici dao javno svoje mišljenje o promeni imena grada i kada se cela stvar oko toga „smirila“.

Razlika od 2000-ih ipak postoji. Građani su nakon petooktobarskih promena imali neki „kult“ ulice. Sećam se da je doček Nove 2001. godine bio najveći skup ljudi u Zrenjaninu. Ljudi su osećali neko zajedništvo i jedinstvo i očekivanja da će biti bolje. Pre svega svi smo očekivali participaciju građana u svakodnevnom životu. To je brzo nestalo, u Zrenjaninu je to usledilo nakon privatizacije. Mnoga preduzeća su jedno za drugim odlazila u stečaj. Radnici su odlazili na biro i gubili posao. Tako je vlast razbila solidarnost i jedinstvo građana kada su u pitanju gradski problemi jer su građani vodili bitku oko egzistencije i potrage za poslom. Svako je vodio svoju „bitku“. Jeste to period štrajkova ali iz tih štrajkova nije nastajala nova ideja ili snaga koja bi imala podršku zajednice, već su to bile borbe svaka za sebe. Zato smo i utonuli u „pasivizaciju“ 2012. godine. Danas nedostaju mladi ovom gradu, kao i vera svih ostalih u promene.

GKP: Organiziraju li se ljudi?

ZSF: Ljudi su generalno vrlo pasivni. To je meni i razumljivo. Evo vrlo jasnog objašnjenja kroz jedan primer iz našeg lokala. Nadomak Zrenjanina nalazi se selo sa 800–900 stanovnika Belo Blato, većinom slovačke narodnosti. Danas samo u gradu Beču živi oko 130 osoba iz tog sela starosti od 25–35 godina. Kada taj najproduktivniji deo stanovništva fali, teško da postoje samooorganizovanje i delovanje

Veliki broj ljudi ima i veliku rezervu od protesta, tribina i javnih događaja jer se godinama dešava da su na čelu takvih događaja ljudi iz politike, a narod to onda s nevericom prihvata, jer ne veruje da su političari iskreni u svojim borbama. Moje mišljenje je da je, recimo, to glavni razlog što su trenutno protesti za pijaču vodu bez veće podrške građana. Nema u političkom delovanju novih lica, nema alternative. Bivši radikali i demokrate su naprednjaci, bivše demokrate su sada levičari i sl.

Zrenjaninski socijalni forum je uspeo da izdejstvuje podršku za svoju inicijativu krajem prošle godine vezanu za promenu Zakona o teritorijalnoj organizaciji Republike Srbije, u delu koji se odnosi na utvrđivanje i promenu naziva naseljenih mesta. (Sl. glasnik RS, br. 129/2007, 18/2016 i 47/2018). Naime, ovim zakonom utvrđeni su nazivi opština i gradova, nazivi naseljenih mesta i katastarskih opština, kao i način njihove promene. Zahvaljujući

dosadašnjoj proceduri bila je moguća česta i nedemokratska promena naziva, što je po nama imalo mnogo štetnih ekonomskih, društvenih i političkih posledica. Naziv naseljenog mesta je njegovo bitno obeležje, on predstavlja značajan deo identiteta neke sredine i ljudi koji u njoj žive, zbog toga je neophodno da oni koji su najzainteresovaniji imaju pravo da se izjasne na referendumu da li žele promenu ili ne. Dakle, naziv naseljenog mesta mogao se promeniti samo izmenom Zakona koji ne predviđa obavezno izjašnjavanje građana o ovom pitanju. Naš predlog je bio da inicijativu za promenu naziva naseljenog mesta utvrđenog ovim zakonom može pokrenuti skupština jedinice lokalne samouprave, građani, mesna zajednica i drugi zainteresovani organi zajednice. Tražili smo da je neophodno da Zakon bude dopunjen odredbom po kojoj će, pre utvrđivanja predloga za izmenu Zakona, biti obavezno održavanje konsultativnog referendumu u naselju čiji naziv se menja. U tom slučaju Narodna skupština raspolagaće potrebnim informacijama o stavovima građana o ovoj temi. Odluka putem referendumu doneta je ako se za nju izjasnila većina birača koja je glasala, pod uslovom da je glasalo više od polovine ukupnog broja birača. Odluka doneta na referendumu je obavezna, a skupština jedinice lokalne samouprave je ne može staviti van snage, niti izmenama i dopunama menjati njenu suštinu u narednom periodu od godinu dana od dana donošenja odluke. Dakle ovo su građani podržali jer u tome nisu prepoznali nikakve lične interese, nikakvu političku partiju i sl.

„Potencijal“ bi bio za ubuduće baš u tome da se građani izjašnjavaju na najnižem nivou vlasti u MZ gde su komšije, sustanari, a ne politički konkurenti. Tu je lakše prepoznati iskrenost.

GKP: Živi li politika još uvijek u lokalnim sredinama? Ali stvarno.

ZSF: Izgledaće vrlo banalno ali naša saradnja sa MZ je uspevala zahvaljujući ličnim kontaktima sa sekretaricama MZ. Zahvaljujući poznanstvu i razumevanju pre svega njih, mi smo uspevali da „osvojimo“ te prostore u MZ i da građanima pokušamo da damo priliku da kažu svoje mišljenje i ukažu na svoje probleme. Stoga se naše angažovanje i svelo samo na nekoliko MZ. Tako se ispostavilo da su građani najaktivniji ispred svoje kuće. Mnogi su zamerili da se naše tribine svode na komunalne probleme ali priznajmo sva politika polazi od mesta stanovanja i tog okruženja. Građani su spremni na svoje angažovanje samo kada ih nešto lično „žulja“. To i jeste problem jer je današnja politika uspevala da „ugasi“ solidarnost i povezivanje ljudi. Takođe, zatvorenost bilo kakvog medijskog prostora ljudima ne daje priliku da saznaju gotovo ništa jedni o drugima, tako da je na maloj teritoriji kao što je MZ moguće te probleme najlakše prevazići. Građani su tu najaktivniji, znatizeljni su, jer su tu blizu „problema“. Takođe treba biti otvoren i iskren, ne ulazeći zašto je tako, da su građani danas tako raspoloženi da će više njih doći na sastanak o upraviteljima zgrada nego na tribinu o izborima. Da će više doći na našu tribinu o vodi koju je vodio inženjer iz vodovoda nego na skup političke opozicije gde su o toj temi govorili lokalni poslanici. Od političara se danas ne očekuje istina, jer kao što sam rekao ranije, oni su agenti svoji lidera i stranaka. Od sastanaka u MZ je očekivanje manje i vera u rešenje veća. Deluje se sa komšijama sa ljudima koje znate i od kojih očekujete najveću solidarnost. Moguće je u takvim aktivnostima onda „isprovocirati“ nekoga iz lokalne vlasti da uzme učešće na tim sastancima. Tako su građani na našim tribinama imali makar neku priliku da uspostave dijalog sa lokalnim funkcionerima.

Mislim da bi tu bila realna šansa za lokalno političko delovanje (taj prostor je ZSF najviše koristio) iako su stranke „zarobile“ savete MZ ali njihov uticaj tu je najmanji. Po meni MZ mogu biti predmet najboljeg delovanja samooorganizovanih građana, ne samo kada je politika u pitanju već i sport i kultura.

GKP: Šta je to što ostaje od „borbe za ime“?

ZSF: Inicijativa za promenom imena grada u Petrovgrad došla je od desničarskih organizacija, a gradonačelnik kao da je jedva dočekao. Ti pokušaji traju poslednje dve godine. Koreni toga su po meni u rehabilitaciji saradnika okupatora i ravnogorskog

Branislav Markuš, ZSF

► pokreta. Žena koja je izdala Žarka Zrenjanina nedavno je rehabilitovana. Paralelno sa tim rehabilitacijama menjaju se imena javne simbolike u Srbiji, dakle menjaju se imena naseljenih mesta, trgova i ulica vezana za socijalistički period i borbu komunista protiv fašista. To danas smeta, jer se briše socijalna jednakost i sve vezano za jugoslovenstvo. Tako da je Žarko Zrenjanin samo jedan u nizu heroja koji „smeta“. Istina je da je bio pokušaj 1992. godine kada je režim Miloševića to pokušao i raspisao referendum o promeni imena ali on nije uspeo jer je manje od 50% građana izašlo na referendum i 2/3 koji su izašli bili su protiv promene imena.

2017. godine jedna grupa vlasnika krupnih privatnih preduzeća, u saradnji sa desničarskim organizacijama i nekim desničarskim političkim strankama, kao i nekim intelektualcima su pokušali da, bez referenduma, promene ime gradu, čemu se ZSF odlučno suprotstavio. Ovdje je važno reći da su sve političke snage prokapitalističke orijentacije, bez obzira da li su nacionalističke ili proevropske, saglasne sa potiskivanjem antifašističke tradicije. Takođe je važno istaći da su glavni protagonisti istorijskog revizionizma i nosioci desničarskih ideologija domaći poslovni krugovi. Tu smo mi videli razlog za reakciju i za svoje maksimalno angažovanje, jer žene koje su radile u nekim kompanijama čije su gazde zagovarale promenu imena grada nisu imale ni zagarantovanu minimalnu cenu rada. Da li poslodavac koji ne isplaćuje ni zakonski minimum ima pravo da vodi glavnu reč o našem indentitetu? Ja ću biti iskren potpuno, njihovo ponašanje je arogantno i nasilno, jer nema levice u Srbiji. Stoga je ZSF i povezoao ono što su, na sreću neki građani shvatili, da je promena imena gradu ovim domaćim poslodavcima način da povećaju stepen eksploatacije radne snage i pogoršaju njihov položaj.

Ti građani su najviše i podržali inicijativu da se usprotivimo promeni imena bez referenduma. Odmah nakon otvorenog pokušaja da se to uradi na gradskoj sednici mi smo okupili nekoliko organizacija i krenuli u kampanju preko društvenih mreža ali i medija. Gotovo svakodnevno smo obavestavali novinare o našim stavovima, pravili smo tribine po MZ, snimili smo dokumentarni film „Grad Heroja“ koji smo prikazivali po gradu i na kraju stala je priča o tome sa njihove desničarske strane, zato što je to izazvalo reakcije čak i predsednika države. No, važno je to što su na čelu toga vlasnici krupnog kapitala i njihovi radnici su pokazali šta misle o tome.

Na krilima te borbe smo tražili podršku za promenu statuta grada i da nije bilo takvog organizovanog otpora i jedinstva nas „malih ljudi“ ne bi ni to bilo usvojeno. Promena indentiteta ljudi mora biti njihova odluka, a ne bilo kakve vlasti ili pojedinca. To je načelo koje smo branili i koje su svi mogli jasno da razumeju.

GKP: 'Platforma'?

ZSF: Kada bih morao da kažem šta je naša platforma rekao bih da je to demokratski socijalizam. Ako je to nešto na čemu bi trebalo da počiva naš rad i ako bi trebalo da bude nešto šta drugi vide onda je to naše načelo koje nije samo naše i koje sam ja lično usvojio još kao radnik u štrajku početkom dvehiljaditih od Nebojše Popova, načelo „ništa o meni bez mene samog“. I bio bih sretan kada bismo na takvoj platformi izgrađivali naše odnose naročito na lokalnu. Takođe na tome bih insistirao i kada se drugi akteri povezuju, naročito mi aktivisti da tako kažem iz raznih udruženja. Ne znam koliko je to sada relevantan primer ali trenutno u našim lokalnim krugovima priča se o stvaranju Građanskog fronta i ulaženju raznih aktera u to. Mislim da je to u velikoj meri i problem kod nastajanja ovog novog građanskog pokreta. Navika je da se ovdje u Srbiji (mislim i u regionu) zajednička platforma zamenjuje zajedničkim liderom i bilo da govorimo o pojedincu ili organizaciji. Jednakost je stoga najteže izboriti, a ona je najbitnija za motivaciju pojedinaca u angažovanju.

GKP: Ima li danas politike van/mimo partije (recimo, u MZ)?

ZSF: Naše Udruženje je mnogo puta već doživljavalo pokušaje raznih političkih aktera da se ujedine u neki politički entitet i da budemo deo izborne trke. Nismo se odlučili na to iz razloga jer smatramo da bi time izgubili sadašnju poziciju da smo prepoznati kao iskreni sagovornici sa građanima koji nemaju razlog da grade političke karijere. Takođe ima onaj drugi razlog koji je važniji i koji ustvari odgovara vašem pitanju: nemamo sa kim da napravimo širi politički pokret, jer u Srbiji nema prave levice danas koja je organizovana. Ja lično znam mnoge levičare ali svi smo u defanzivi i rasuti. Svako deluje na malom prostoru. Takođe, budimo realni, kapitalizam je tako jak danas da nam neće ni dozvoliti stvaranje leve političke priče lako.

Ima li danas politike van partije? Mi radimo na tome da je ima. Na našim sastancima u MZ i našim projekcijama ima neki broj ljudi koji se slaže sa onim što radimo i koji misle da delujemo politički. To i jeste važno, jer nije samo odnos pozicije i opozicije politika u jednoj MZ. Tu se mora drukčije delovati, tu su ljudi izolovani od velikih političkih tema ali željni svakodnevnice, rekao bih, istine.

U Zrenjaninu nije bitno nekom da li će gledat sednicu o Kosovu ali mu je bitno da mu Matijević sa svojom kafilerijom ne smrdi svaki letnji dan. Ja bi to nazvao „lična politika“ građana i ona je njima važnija, samo je važno omogućiti delovanje. Mi pokušavamo da ponudimo prostor u kom bi građani mogli da deluju politički bez stranaka.

Odgovor zašto male organizacije i udruženja nisu spojeni sa strankama leži u tome što ako pristanete na političku borbu kroz

izbore vi svesno ulazite u jedan koruptivni sistem u kom nemate šanse na ponovljenim izborima, jer vas taj sistem dominacije i ucene vrlo razjedini i korumpira kod građana. Danas je Srbija vrlo podeljeno društvo i samim tim ne gleda se suština već ko je na kojoj strani. Zato su organizacije kao ZSF na lokalnu donekle oazu političkog delovanja bez opterećenja glađu za vlasti. Tako vam ljudi lakše veruju.

Stranke su agresivne i one ulaze u sve sfere života, ne samo u MZ gde su uveliko osvojile većinu i drže poziciju koja se svodi na to da je najbolje da niko ništa ne pita. Imam utisak da su MZ osvojene od vladajuće stranke i da ne prave tribine i događaje kako bi narod smo gledao TV, a ne nešto čuo u njima.

Njihovi pokušaji su i u ostalim sferama života. Vi ne možete danas napraviti sportski klub u naselju a da vam se odmah ne krene sa ucenama i sa otimanjem tog kluba ako on, recimo, ima više gledalaca od nekog lokalnog kluba. Oni se samo i bave mehanizmom kako se staviti na čelo nečega. Svaki „ustupak“ koji bi dobili od lokalne vlasti bio bi samo način da postanete deo ucene. Zato mi moramo sve sami da organizujemo i da sve platimo. Mi neke prostore jedini plaćamo nekim institucijama, ali to je cena toga da ne budete uvučeni u političku igru koja vas korumpira kod građana.

GKP: čitamo u novinama da se 'pitanje vode' ponovo otvara, tj. da zapravo nikada nije ni riješeno već samo zakamuflirano 2014. kada je najavljena 'velika italijanska investicija' na najvišem nivou. Učestvuje li ZSF u ovoj (ponovljenoj) borbi? Koje su trenutne akcije i teme kojima se bavite?

ZSF: Pitanje vodovoda i drugde po Evropi je bilo problematično. Devedesetih godina prošlog veka mnogi vodovodi su privatizovani ali se pokazalo da takvo upravljanje nije efikasno jer je cena usluga skakala, smanjio se udeo građana koji su imali bezbedan pristup pijaćoj vodi, tako da je u poslednjim godinama snažno izražen period vraćanja evropskih vodovoda u javnu svo-

jinu. Zrenjanin ide u kontra smeru. Svoj vodovod grad Zrenjanin sada vezuje za javno-privatno partnerstvo sa privatnom firmom koja tvrdi da proizvodi pijaću vodu, a građani još ne znaju ko im šalje vodu ni da li je ona za piće. Nedavno je grad doneo odluku da Grad Zrenjanin sa 67,5 miliona dinara subvencionise nabavku opreme za postrojenje, iako je po ugovoru koji je Grad 2015. sklopio sa tom kompanijom ona dužna da snosi sve operativne troškove održavanja, servisiranja, upravljanja i rukovođenja postrojenjem. Toliko o izjavi gradonačelnika u kojima kaže kako ovaj posao neće koštati građane Zrenjanina ni jednog jedinog dinara, a mi smo koliko juče prebacili 560 hiljada evra nekoj privatnoj kompaniji.

Dakle, igre oko vode za piće od 2004. kada je ona zabranjena, se nastavljaju. Mi smo 2017. godine napravili dokumentarni film „Zrenjaninski rašomon“ o toj temi. Ja ne bih rekao da su se akcije na tu temu ponovo javile. One nisu nikad ni prestajale samo se one ponekad ne vide jasno, jer istina je da razni akteri učestvuju u njoj i da mi svi nismo često jedinstveni u protestu i načinu delovanja. Trenutno mi podržavamo i ostale koji ukazuju na taj problem, ali mislim da nejedinstva ima zato što se drugačije gleda na način rešavanja tog problema. Nisam siguran da su svi kao ZSF na liniji neprivatizacije javnih preduzeća pa i Vodovoda i kanalizacije, dakle često se opet ideološko pitanje ispreči ispred našeg zajedničkog delovanja. Međutim, mora se reći da su oko dve stvari građani, opozicija i udruženja najjedinstvenije delovali u proteklom periodu, a to su pijaća voda i kafilerija.

Mi se bavimo uvek pitanjima na levcici, dakle već pomenuta voda jeste naša stalna tema, ali smo sada fokusirani na eksploataciji radnika u privatnim kompanijama, jer to vidimo kao direktnu vezu sa desničarskim nastojanjima da zatru antifašistička obeležja i socijalističke vrednosti koje je grad imao mnogo u ranijem periodu.

GKP

Грађани натерали надлежне да одустану од изградње три гараже

САМООРГАНИЗОВАЊЕМ ПРОТИВ БАХАТЕ ВЛАСТИ

Након пуне године борбе грађана за своја права, Скупштина Града Новог Сада усвојила је у мају Нацрт плана генералне регулације насеља Лиман са Универзитетским центром у Новом Саду, којим је предвиђена изградња спратних гаража на пет локација, углавном постојећих паркинга и зелених површина. Таквом плану се током прошле године успротивио велики број грађана, потписиване су петиције, хиљаде примедби је поднето током јавног увида, а грађани су у огромном броју присуствовали и јавној седници Комисије за планове Скупштине града Новог Сада на којој се о тим примедбама одлучивало. Иако Комисија није имала слуха за све њихове захтеве, ипак се одустало од изградње три планиране гараже.

На крају је план усвојен у Скупштини града, јер га је подржало 50 одборника владајуће коалиције чију окосницу чи-

не Српска напредна странка и Лига социјалдемократа Војводине. Против плана су били одборници Српске радикалне странке и Доста је било, док одборници који припадају странкама окупљеним у Савез за Србију нису ни присуствовали заседању пошто месецима бојкотирају рад парламента.

ЦИНИЗАМ ЗАМЕНИКА ГРАДОНАЧЕЛНИКА

На дан седнице, пред парламентом се у протесту окупио мали број грађана, па је заменик градоначелника Срђан Кружевић иронично прокоментарисао да је било „12 незадовољних грађана и девет паса, са све новинарима“ (Радио 021). **Биљана Симоновић из Иницијативе „Сачувајмо Лиман од бетона“** оценила је да понашање Кружевића показује немар према грађанима и то да градској власти до интереса грађана није стало.

– У први план и фокус стављају интересе инвеститора и своје личне интересе, а грађане подвлаче под причу опозиције. Просто, нису отворени за дијалог са грађанима, грађане сматрају за непријатеље и противнике, уместо да имамо добру комуникацију. Ја верујем да, када би они били отворени да комуницирају са грађанима, да би до неких добрих решења могли заједно да стигнемо – рекла је Симоновић. Она упозорава да грађанима и активистима иницијативе „Сачувајмо Лиман од бетона“ сада преостаје грађанска непослушност коју ће испољити уколико заиста дође до најављене изградње гаража.

– За сада знамо да у буџету нема средстава за изградњу гаража и надамо се да, као што за неке добре предлоге није било средстава, у буџету неће ни бити средстава ни за овако лоше предлоге – рекла је она.

ЗЕЛЕНА ПОВРШИНА УМЕСТО ГАРАЖЕ

Биљана Симоновић из Иницијативе „Сачувајмо Лиман од бетона“ поздравила је одлуку Комисије за планове Скупштине Града Новог Сада да се одустане од изградње једне од планираних гаража у Улици Вељка Петровића, а да се површина на којој је требало да се налази уреди.

„Јако леп пример шта се може урадити са јавним простором јесте да се тај простор припоји малој школи ‘Јован Поповић’ или вртићу и да ту буде зелена површина са спортским теренима, што јесте садржај који је Лиману свакако потребан и ми такав предлог поздрављамо“, рекла је Симоновић. Подсетила је и да се током јавне расправе могло чути колико Новом Саду недостаје паркинг места, али не и колико недостаје зеленила.

„Просто је фрапантно да не постоји ниједан пропис који регулише садржаје који су важни за достојан живот човека у граду. Посебно у Новом Саду, који је Европска престоница културе и младих и који је некад био један од најзеленијих градова у Европи, а не препознаје да су потребни садржаји као што су паркови, спортски садржаји и дечја игралишта, већ само стамбени или пословни простори и блоковске гараже“, казала је Биљана Симоновић. Подсетила је и да је Република Србија преузела обавезу смањења емисије CO₂, као и да се та обавеза самим тим односи и на Нови Сад.

руке ЈП „Урбанизам“ за сваку од готово 4.000 примедби пристиглих на план (24 примедбе које садрже 2.658 појединачних примедби грађана, три примедбе које садрже 1.179 потписа грађана, пет примедби који садрже потписе представника скупштина станара 55 стамбених зграда, као и 18 појединачних примедби). Том приликом ЈП „Урбанизам“ је комисији предложило да се одустане од изградње две планиране гараже – једне на углу улица Балзакове и Народног фронта, а друге на углу Вељка Петровића и Жире-чекове, што је и прихваћено.

– Комисија сматра да је потребно уместо планираног објекта гараже предметни простор припојити комплексу постојеће школе и на истом месту планирати спортске терене и зелене површине – наведено је касније у образложењу Комисије. Такође, прихваћене су и примедбе у вези са планираном гаражом на углу Булеvara Деспота Стефана и Шекспирове, од које се такође одустало, тако да се те три гараже неће наћи у урбанистичком плану. Када је у питању гаража у Улици Милице Стојадиновић Српкиње, она остаје у плану, али је делимично прихваћена примедба коју је поднела Скупштина станара стамбене зграде број 2 из те улице, са 32 потписа.

– Прихвата се корекција хоризонталног габарита планиране гараже тако да се дужа страна објекта (која се пружа правцем исток – запад) смањи за 5,0 м. Тако дефинисан планирани габарит гараже треба да буде на већој удаљености од постојећег објекта на парцели број 3807/2 КО Нови Сад ИИ за 5,0 м. Нацрт плана потребно је допунити са условима за озелењавање наведеног простора између два објекта тако да се обавезно формира дрворед високог зимзеленог растиња уз источну фасаду планиране гараже – образложила је Комисија у свом извештају, уз допуну да је потреб-

▶ ГОДИНУ ДАНА БОРБЕ

Подсетимо, готово годину дана трајала је борба Лиманаца са градском управом и ЈП „Урбанизам“ – у мају 2018. године грађани су се самоорганизовали и масовно потписивали примедбе на план који је тада био на јавном увиду, а којим је планирано уништавање више зелених површина ради изградње гаража, вртића и слично. Градоначелник Новог Сада Милош Вучевић искористио је тада чињеницу да су се Лиманци побунили и против предвиђене изградње вртића на зеленој површини, како би их оптужио да су против вртића. Оптужио их је и да заправо раде у интересу опозиције, након чега му је из Иницијативе послато отворено писмо у којем су му поручили да су се организовали како би очували урбанистичку целина Лимана 1, 2, 3 и 4 у складу са потребама свих његових становника.

– Питање развоја града јесте политичко питање. И питање грађанске партиципације такође. Понављамо да петиције нису против обданишта, нити против решавања проблема паркирања и да је то популистичка замена теза. Петиција је усмерена ка проналажењу адекватних решења и генералној измени приоритета у развоју града, а све у интересу грађана. Није добро што је петиција била једини начин да започнемо комуникацију, али добро је да је комуникација покренута – указали су, између осталог, у отвореном писму.

МЕСЕЦИ ТИШИНЕ

Након тога, уследила је вишемесечна тишина, да би јавна седница Комисије за планове Скупштине града Новог Сада била одржана тек 29. новембра. Пред препуним салом заинтересованих, али и кивних грађана, Комисија је саслушала препро-

Са протеста Иницијативе ‘Сачувајмо Лиман од бетона’, Нови Сад, 28. мај 2018.

но допунити Нацрт плана са условима озелењавања. Поред поменуте у Милице Стојадиновић Српкиње, гараже ће се налазити у Улици Вељка Петровића, затим на углу Шекспирове и Народнoг фронта, те између улица Иве Андрића и Хероја Пинкија.

Након што је Извештај о јавном увиду у Нацрт плана генералне регулације Лимана са Универзитетским центром у Новом Саду који је сачинила Комисија за планове Скупштине Града Новог Сада у фебруару прослеђен ЈП „Урбанизам“, то предузеће је требало да унесе све измене у план и добије неопходне сагласности, како би се коначна верзија упутила у парламент да се одборници изјасне о њему. Пошто закон не предвиђа прецизне рокове у оквиру којих би план требало да се нађе пред одборницима, ова фаза је потрајала додатних неколико месеци, да би се план коначно пред одборницима нашао 10. маја 2019. године.

ОСТАЛИ ОБЈЕКТИ У ЛИМАНСКОМ ПАРКУ, ВРТИЋ...

Упркос делимичном прихватању примедби грађана од стране Комисије за

планове, у Нацрту плана генералне регулације Лимана са Универзитетским центром у Новом Саду остала је планирана саобраћајница уз Мост слободе као и угоститељски објекат у Лиманском парку од 300 квадратних метара. Положај овог објекта прецизираће се планом детаљне регулације. Изградња објекта за ЈКП Градско зеленило у Лиманском парку, површине такође 300 квадратних метара, на позицији садашњих барака исто је остала у плану изградње, као и паркинзи у улицама Бошка Бухе и Благоја Паровића. Комисија за планове није прихватила примедбе грађана у вези са планираном изградњом објекта предшколске установе уз Улицу Бошка Бухе, тако да је и то остало у плану. Одобрен је и неуобичајено велики број надоградњи објеката.

ОПТИМИЗАМ ЗА КРАЈ

Биљана Симоновић сматра да је, упркос томе што је новосадски парламент усвојио предложени урбанистички план, деловање Иницијативе „Сачувајмо Лиман од бетона“ охрабрило грађане да реагују.

– На друштвеним мрежама се сада већ може видети доста малих иницијатива где се грађани удружују како би реаговали на планове који се тичу њихових блокова и њихових делова града. То је заиста позитиван пример. Мислим да то до сада нисмо имали на тај начин у граду, ни у тој мери. Добро је да смо скренули пажњу својим суграђанима да прате планове који се тичу њиховог окружења и да буду отворени да дају своје примедбе – рекла је Симоновић.

Иницијативи „Сачувајмо Лиман од бетона“, претходило је деловање неформалних група „Не дамо Ливадицу“ и „Сачувајмо парк код Музеја Војводине“. Након што је битка за Лиман добила велику пажњу јавности, појавила се и иницијатива „Сачувајмо зелене површине – Телеп Нови Сад“ која тражи да се у том делу града обезбеди парк, а грађани све чешће спонтано организују протесте због најављених нерезонских урбанистичких планова. Захваљујући неодговорном и бахатом односу градских структура, за очекивати је да се ова листа само прођува.

Далибор Ступар

У РАЉАМА БЕЗБЈЕДНОСНОГ УРБАНИЗМА

Имеђу свих функција које обавља или би требало да обавља, држава понешто и сагради. То што сагради требало би и да планира, а онда да то што испланира, задовољавајући све прописане процедуре које сама нормира имајући у виду неке, макар и минималне, цивилизацијске тековине, спроведе у дјело укључујући у све фазе тог процеса и оне којих се дотична градња непосредно тиче. Или макар оне који покажу интересовање за оно што би иначе требало да се тиче свих. У случају градње на парцели на углу улица Максима Горког и Стражиловске у Новом Саду сусрећемо се са комплетном симулацијом свих прописаних процедуралних радњи, а онда и чаробњачким просторно-временским згушњавањем нормираних поступака, а све у циљу што неометанијег и слободнијег размаха градоградитељске машинерије у државној служби. Увидом у радње које су у овом случају предузете можемо утврдити да овом приликом државна власт (овај пут представљена влашћу једног града, градском влашћу) чини све само да се не мора придржавати норми за чије кршење, иначе, строго кажњава све оне који нису под њеним патронатом. Одлука да се у центру града изгради додатни блок који би се функционално (иако не директ-

но и просторно, јер између њих се већ налазе зграде за колективно-цивилно становање, са гаражом и унутарблоковском зеленом површином) надовезао на зграде Основног суда у Новом Саду коси се са елементарном логиком, а онда и парцијалним логикама ког год сегмента да се дохватите: урбанистичког, архитектонског, еколошког, саобраћајног, па чак и оног кога струка воли звати одрживоразвојним. Ми ћемо се, да бисмо истакли поенту, држати једног сегмента који, бар по нашем мишљењу, ријетко тко истиче у мјери у којој би то било пожељно у једној овако озбиљној ствари – оног који се тиче процедура и права оних којих се неко питање тиче, да о њему дају свој суд и донесу одлуку. Одлуку за коју им се компетенција не може унапријед одузети ни ускратити нити једним потезом, а да тај потез не буде отворено – недемократски. И баш то се десило са нечијом грозном идејом да се једна монструозна грађевина још монструозније намјене подигне на мјесту на коме ту грађевину не жели нитко тко би у њеном окружењу требало да проведе значајан комад свог живота. Идеја да се зграда Апелационог суда (која се преко ноћи указним исказом директора ЈП Урбанизам претворила у зграду Специјалног

суда, прецизније: специјалну кажњеничку јединицу тог истог суда) изгради на простору на ком ће, поред евидентног саобраћајног колапса и озбиљног угрожавања постојећих стамбених објеката (пошто се планира укопавање двију етажа подземних гаража на земљишту на ком тако нешто није изводљиво – види под: Случај „Променада“) доћи и до уништења немале зелене површине и цијеле једне мале еко-нише којом се људи који живе у околним зградама активно служе већ преко пола вијека, измамила је на улице исте те људе и они већ неколико десетина дана отворено негодују због тога, окупљајући се у акцијама колективне солидарности и у писању приговора на овакву одлуку градских власти. Своје неслагање са оваквим планом артикулирали су и кроз примједбе које је ових десет стамбених заједница из ове двије улице одаслало на укупно 34 адресе, од локалних и градских до највиших републичких институција. Једна од адреса је и Градска управа за урбанизам и грађевинске послове, а преко ње је текст примједбе лако могао (морао?) доћи и до других институција, рецимо и до Скупштинске комисије за планове која је надлежна да изради извештај за скупштину на основу кога онда ова, обавијештено одлучује да

ли се нешто усваја и гради или не. И управо је фамозна комисија то мјесто на ком се одвијају процеси слични онима у мрачној комори: процеси које може растумачити само онај тко се разумије у мрачнокоморне ствари. А не би требало да комисије служе за такве работе. Напротив. Комисија је могла бити мјесто са кога ће блеснути (политичка) свјетлост просвјешћене струке на неук пук једном једином гестом: констатацијом да нешто у процедуралном дијелу није како треба, да је прескочено, збрзано и да није испоштовано, те да, као такво, не може ни бити препоручено на даље усвајање и спровођење. Умјесто ове гесте која би отворила много тога позитивног – укључујући и измјене које би могле довести до рјешења да се на том мјесту, ипак, изгради нешто примјереније – комисија је одлучила да не донесе одлуку за коју је добила мандат већ одлуку да свој мандат (и функцију) врати градској скупштини која је ову (комисију) управо и именовала да би дерогирала онај сегмент своје моћи/власти који се дотиче неких питања о којима чиста власт у својој законодавној инстанци нема благе везе, нити треба да је има. Комисија је комисијски констатирала да не жели да прекорачи своја овлашћења, иако је сврха комисије управо да прекорачује овлашћења која има као посредница између оних који нешто предлажу и оних који то нешто треба да усвоје, јер она тим за њу конститутивним прекорачењем брани нешто што смо на листовима овог броја „Станара“ већ назвали духом закона. Комисија има задатак да мора рећи 'не' када установи да нешто није у реду са оним 'да' или рећи 'да' када аргументи за једно 'не' не стоје. Иначе, чему онда комисија ако она није комисија која ће бранити процедуру аргументације и права да онај тко нешто пита на своје питање добије одговор? У случају блоковског простора између Стражиловске и улице Максима Горког питали су нешто грађани, становници, људи који живе иза прозора са којих сутра треба да гледају на блиндирана возила, јурњаву и потјере за криминалцима или да, пак, не могу видјети више ништа због видика заклоњеног бетоном зида Специјалног суда од десетак катова.

Власт, дакле, влада и зидањем, а онда се заогрће легитимитетом када ову инвеститорску дјелатност подупире још и „урбанистичким“ мишљењима и одлукама које овдје играју улогу „мишљења струке“. Ако се овоме дода још и финансијска потпора ЕУ фондова (увијек некако пригодно приступних), онда та иста власт може штикларити и оно пожељно „по стандардима и препорукама и уз подршку ЕУ институција“. Ваља јој само прешутјети чињеницу да су то препоруке које ЕУ даје периферији за

Са протеста грађана и станара у дворишту будуће зграде Специјалног суда у Стражиловској улици, Нови Сад, 7. јун 2019.

коју више уопће није извјесно да ће у догледно вријеме бити дијелом те исте не-приступачне заједнице. Нешто као када славите титулу ЕПК, а заправо се ради о томе да сте престоница културе за градове ван ЕУ. Дакле, умјесто ЕПК,

заправо, ПКГВЕУ. Па тако и овај специјални суд јесте само неки специјални суд који ће се зидати у центру једног од највећих градова једне специјалне земље, а не, рецимо, у центру Брисела.

Саво Ромчевић

Координацију и подршку у артикулацији примједби ових десет стамбених заједница које су се писменим путем обратиле свим релевантним институцијама и адресама поводом најављене изградње пружила је једна професионална управница и то представља, бар према нашим искуствима и сазнањима, изузетак а не правило. Професионални управници (посебно они које ангажују фирме које се, између осталог, баве и организирањем професионалне управе по зградама) по правилу се баве само елементарним питањима и не упуштају се у додатне и комплициране процедуре које можемо назвати солидаристичким. Због тога смо имали жељу да управници ових заједница гђи. Љиљи Попари поставимо неколико питања.

Да ли сте се на овај корак одлучили сами или су грађани/станари за чије СЗ сте задужени пришли Вама са предлогом за ову акцију? Ако сте то урадили на сопствену иницијативу, шта Вас је на то мотивирало?

Седам година бринем о тим зградама. Све су близу једна друге и све станаре познајем. Станари околних зграда су уочили проблем, сами су се организовали, а ја сам техничка подршка. Нашла сам погодну просторију за састанке, имам све телефоне од власника тако да их позивам кад треба, знам чиме се баве и сл. Тако да је свака брига око квалитета становања и моја брига и мислим да је ред да се укључим и будем на услузи.

Да ли сте се прије покретања ове иницијативе обраћали за помоћ неким институцијама локалне самоуправе (нпр. мјесним заједницама) или неким другим органима градске или покрајинске/републичке власти?

Обраћам се стално у зависности од проблема, али нисам имала неке користи. Нпр. преко месних заједница, инертни су и незаинтересовани.

Да ли Вам је нетко од грађана (били то станари из СЗ код којих сте ангажирани или 'спољашња лица') помогао у артикулацији примједби које сте испред ових 10 СЗ подијели на све ове (34) адресе на које сте насловили документ који сте подијелили и са нама?

Сваки поднесак су станари написали, а моје је само било да их однесем по писарнама. Све што смо урадили је тимски.

Шта очекујете да ће бити одговор надлежних којима сте се обратили?

Очекујем уважавање аргумената и великог труда грађана који се не мире са понуђеним решењем и убеђени су да су у праву.

Да ли је, по Вашем мишљењу, направљен макар неки помак послје данашњег сусрета Вас и других представника грађана који су погођени овим планом изградње са представницима (градских) власти?

Мислим да јесте, саслушали су грађане и заказали следећу седницу на којој ће понудити могући компромис. Сви који су били на седници су академски грађани.

Inicijativa za lokalnu samoupravu je platforma u koju pozivamo građane Novog Sada, inicijative i udruženja građana, kako bismo ostvarili svoje pravo na lokalnu samoupravu i na direktno učestvovanje u upravljanju javnim poslovima u lokalnim zajednicama putem institucija lokalne i mesne samouprave – uprave i mesnih zajednica.

Inicijativa kao platforma je za nas mesto povezivanja, mesto udruživanja autonomnih inicijativa i predloga koje zajednički stavljamo pred ljude. Iskustvo nam je pokazalo da to nije moguće bez slobode i hrabrosti građana da se slobodno udružuju – na distanci prema državi, državnoj vlasti i partijskom načinu organizovanja – i pokreću inicijative kojima se ostvaruje lokalna samouprava.

Pre svega, Inicijativa za lokalnu samoupravu je pokrenuta da bismo otvorili mesne zajednice za građane, inicijative i udruženja, jer su one osnovne institucije mesne i lokalne samouprave i organizacije građana preko kojih je moguće rešiti probleme sa kojima se suočavamo u lokalnim zajednicama, od stanovanja, preko javnih prostora, do rada. Od leta 2017. godine i poslednjih izbora za Savete mesnih zajednica kada su ih većinom zauzeli članovi SNS-a, njihova vrata su zatvorena za nezavisno organizovane inicijative građana i udruženja.

Pravo na lokalnu samoupravu u smislu neposrednog učešća građana je već izboreno pravo, ali mi vidimo da je ono danas sistematski urušeno zatvorenošću vlasti s jedne strane, i nemotivisanošću građana s druge. Grupa za konceptualnu politiku kao organizacija civilnog društva već deluje na organizovan način, a dosadašnje iskustvo govori o tome da se bez učešća civilnog društva u radu uprave ne može gotovo ništa učiniti za ljude koji se teško organizuju i sistemski su na to obeshrabreni. Da je to neophodno, potvrđuje istraživanje koje smo sproveli u svih 47 mesnih zajednica na teritoriji Novog Sada. U poslednjih deset godina, održano je samo 97 zborova građana, među kojima je tek 6 autentičnih koji su održani na inicijativu građana, a od tih 6, GKP je učestvovao u organizaciji 4 zbora građana.

Neposredan povod za pokretanje Inicijative za lokalnu samoupravu je činjenica da je ovo pravo građana ugroženo, s obzirom da je nedavnim izmenama Statuta Grada Novog Sada, uz kršenje zakonskih procedura, vlast ukinula gradske opštine i redukovala mnoge poslove grada, i time izvršila potpunu centralizaciju procesa donošenja odluka. Politika decentralizacije koja bi trebalo da se sprovodi direktnim učestvovanjem građana u političkim procesima je potpuno osujećena, jer je teritorija na kojoj je po-

trebno da se čuje nečiji glas toliko velika da osim medijskog ne postoji drugi javni i institucionalni prostor komunikacije.

Putem Inicijative pozivamo građane da se uključe u akciju praćenja procesa koji sledi nakon donošenja novog Statuta i kojim će biti uređena Odluka o mesnim zajednicama i doneseni njihovi novi Statuti MZ, da on ne prođe u mraku, odnosno bez učešća javnosti i građana u njihovom usvajanju.

Inicijativu za lokalnu samoupravu smo pokrenuli jer želimo da zaustavimo negativan trend sistematskog isključenja građana i organizacija civilnog društva iz rada uprave i mesne samouprave. Stoga je osnovni cilj Inicijative ohrabrenje građana da odbrane i zahtevaju svoje pravo na lokalnu samoupravu u lokalnim i mesnim zajednicama u Novom Sadu.

Inicijativa za lokalnu samoupravu je moguća i pozivamo vas u nju – građane i građanke, bivše predsednike i članove Saveta mesnih zajednica i aktuelne koji rade u interesu građana, udruženja građana, aktiviste, novinare, stanare, (ne-)profesionalne upravnike stambenih zajednica i organizatore upravljanja, kao i ostale učesnike u životu lokalnih zajednica – svakog drugog četvrtka u mesecu.

Grupa za konceptualnu politiku

INI CIJA TIVA ZA LOKALNU SAMO UPRAVU

IMPRESUM

Naslov: **BILTEN STANAR**
Broj 7, godina izdanja: 2019.

IZDAVAČ:
Grupa za konceptualnu politiku
Pariske komune 42, Novi Sad
tel: +381 (0)21 6333 013
mail: konceptualnapolitika@gmail.com
web: www.gkp.org.rs
www.inicijativa-samouprava.rs

UREDNICI BILTENA:
Savo Romčević i Branislav Kozarčić

OVOM BROJU BILTENA STANAR DOPRINELI SU:
Branka Ćurčić, Milena Đinić, Zoran Gajić,
Branislav Kozarčić, KucKuc produkcija, Plamenka
Laćarac, Milojko Laćarac, Branislav Markuš i
Zrenjaninski socijalni forum – ZSF, Novi Nebojša

Milenković, stanari u bloku Stražilovska &
Maksima Gorkog – Inicijativa „Odbranimi parkić“
i Ljilja Popara, Savo Romčević, članovi i članice
Inicijative „Sačuvajmo Liman od betona“, Slobodan
Stošić, Dalibor Stupar, Milenko Uglješić, članovi i
članice kolektiva *Združena akcija Krov nad glavom*
Novi Sad, Nikola Živanov

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:
Grafička radionica „Sputnjik“

ŠTAMPA:
Forum/Magyar Szo, Novi Sad

TIRAŽ: 25.000

CIP – Katalogizacija
Biblioteka Matice Srpske, Novi Sad
ISSN 2406-1530
COBISS.SR-ID 291479559

Bilten STANAR se publikuje u okviru projekta
Lokalne politike i urbana samouprava, koji je
posvećen motivisanju građana za uključivanje u
proces upravljanja, odlučivanja i udruživanja u
lokalnim i mesnim zajednicama.

Projekat Bilten STANAR realizuje **Grupa za
konceptualnu politiku** iz Novog Sada, uz
podršku **Fondacije za otvoreno društvo, Srbija**
i u saradnji sa **Fondacijom Hajnrih Bel –
predstavništvo Beograd.**

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

■■ HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SRBIJA, CRNA GORA, KOSOVO

INI CIJA TIVA ZA LOKALNU SAMO UPRAVU

PRATITE OBJAVE INICIJATIVE ZA LOKALNU SAMOUPRAVU PUTEM:

www.inicijativa-samouprava.rs

www.gkp.org.rs

www.facebook.com/lokalnasamouprava.inicijativa

www.facebook.com/GKP.NoviSad

[www.youtube.com/channel > grupa za konceptualnu politiku](https://www.youtube.com/channel/...)